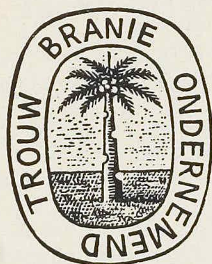
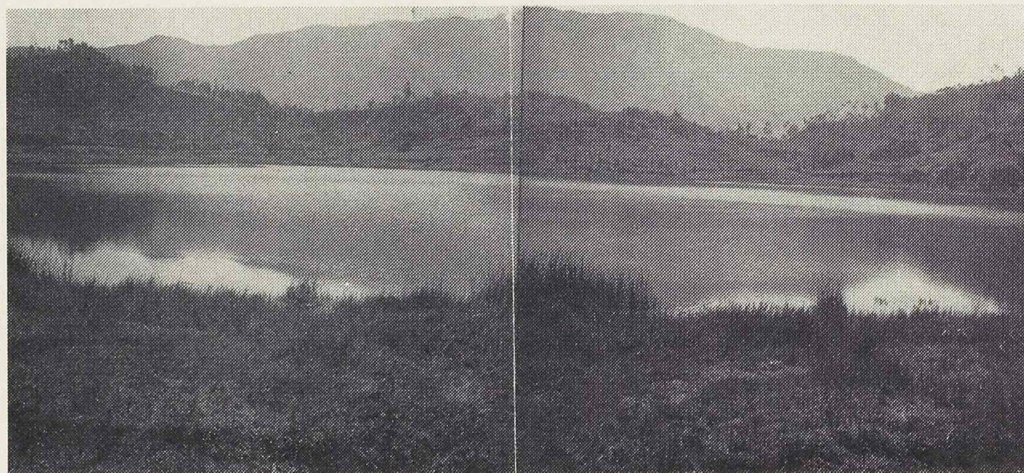

17e JAARGANG No. 22 1 JUNI 1973 — *f* 1,50

tong tong

HET ENIGE INDISCHE BLAD TER WERELD

BIJ DE VOORPLAAT

Telaga Pengilon

(Spiegelmeer)

Persoonlijk ken ik géén meer, waarvan de naam toepasselijker is. Het is gelegen op de hoogvlakte van de Diëng (afgeleid van het oud-Hindoese Dikyang = Godenverblijf (zie: De zeven heilige bergen van Midden-Java, T.T. no. 18, p. 10).
Zelfs bij een zeer stevige bries, die over dit plateau kan waaien, blijft dit meer vrijwel rimpelloos en behoudt daardoor zijn (weer) spiegelende eigenschap. Het zou mij niets verwonderen als over dit meer een Hindoe-sage is geschreven b.v. over een (half) god (in), die zich ging bewonderen in deze, in het Diënggebergte, "gegoten natuurspiegel". Is mijn veronderstelling juist? Wie van onze lezers weet hier iets van te vertellen?

Botjah Semawis

*

Noot van de redactie:
Telaga Pengilon is één van de meren op de Dieng, andere meren zijn: Telaga Balekambang, Tel. Teroes, Tel. Loemoet, Tel. Warna, Mendjer, Tel. Merdodo, Tel. Sewini!
De onderstaande gegevens betreffende de Dieng troffen wij nog aan in de Encyclopaedie van Ned.-Indië:
Het Diëng-Plateau en zijn naaste omgeving zijn in de Hindoe-tijd bijna geheel bezet geweest met tempels en andere gebouwen; de eerste van steen, de laatstgenoemde waarschijnlijk van hout op een stenen onderbouw. De gehele nederzetting, wellicht een soort tempelstad, in elk geval een verzameling Ciwaïtische heiligdommen met woningen voor priesters en verder personeel, behoort tot de oudste vestigingen der Hindoe's op Java; van de inscripties, welke zich thans in het Museum te Batavia bevinden, is er één gedateerd in Caka 731, welke tijd ook met het karakter der bouwwerken overeenkomt: het op een rots aangetroffen jaartal 1132 is NIET uit de tijd der nederzetting. Blijkens de inscripties is de oude naam: Dikyang.
Slechts een achttal tempeltjes staat op het ogenblik nog overeind: daarvan liggen vijf bijeen in het midden van de vlakte, de (moderne) namen dragend van Tjandi Ardjoena met een bijtempeltje Tjandi Sewar, Tjandi Srikandi, Tjandi Poentadewa en Tjandi Sembadra, één aan de voet van de Prahoe, Tjandi Dwarawati, één aan de andere zijde van het plateau aan de voet van de Pangonan, Tjandi Gatotkatja en ten slotte één aan het Zuidelijk uiteinde van het plateau, Tjandi Bima of Werkodara. De tempeltjes hebben in het algemeen een vierkant grondplan met uitsprong voor de ingang en somtijds ook voor de nissen aan achter- en zijkanten; het dak is in verdiepingen opgetrokken. Tjandi Srikandi valt op door op de buitenzijde aangebrachte reliefs van Çiwa, Brahma en Wisjnoe, Tjandi Bima door het eigenaardige dak, met hoofden in de nissen.
Behalve deze tempels treft men een tunnel met luchtgaten aan, klaarblijkelijk voor de afwatering bestemd, en aan de Oost-zijde van het plateau een bekledingsmuur tegen een terras, verder fundamenten van talrijke andere tempels en gebouwen, woonhuizen, kloosters en dergelijke. Zowel van het Noorden (uit de residentie Pekalongan) als van het Zuiden (uit de richting Wonosobo) voerden stenen trappen naar het plateau, waarvan hier en daar nog sporen gevonden worden; op rotsen bij het meer Telaga Warna ziet men een tweetal rots-inscripties, nl. het bovengenoemde jaartal en één in Wenggischrift, welke laatste schriftsoort op de vroegste periode der Midden-Javaanse geschiedenis wijst, hoewel de inscriptie zelf niet meer leesbaar is.
Een groot aantal beelden en andere voorwerpen is op het Diëng-plateau aangetroffen, waarvan een deel bij de pasanggrahan staat opgesteld, een ander deel is overgebracht naar het Museum te Batavia.
De eerste opname van de Diëng had in 1814 door Cornelius plaats; in 1864 werden opgravingen aangevangen, die met tussenpozen tot 1878 werden voortgezet, in 1912 opnieuw door de oudheidkundige Dienst werden opgevat en thans nog voortduren.

BOGOR - REUNIE

Op 16 juni zal in de Houtrusthallen in Den Haag een reunie voor Bogorianen worden gehouden. Aanvang 11 uur v.m. Iedereen van toen uit het liefelijke Bogor (Buitenzorg) is welkom! Deelname inclusief een maaltijd (gado-gado of nasi rames, vermelden op uw giro) bedraagt *f* 12,50 te storten op de Boerenleenbank te Haarlem postgiro 495837 t.n.v. mevr. E. J. Hozee-Fliers rekg.nr. 03406. En als U misschien eerst informatie wilt hebben, U kunt b.g. dame schrijven of bellen: Biallosterskistr. 16, Santpoort. tel. 023-77766. Niet alles op het laatste nippertje, liever vandaag dan morgen!

PASAOERAN

Naar aanleiding van het opschrift op pag. 2 onder "Bij de Voorplaat" in T.T. no. 21 werd ons van verschillende zijden gevraagd of dit niet "Pasoeroean" moest zijn.
Van Hein Buitenweg vernamen wij dat "Pasaoeran" inderdaad juist is. Pasaoeran ligt aan Straat Sunda aan de kust van Bantam W. Java.

tong tong

ONAFH. IND. TIJDSCHR. — 17e JAARG. No. 22
Pr. Mauritsl. 36, Den Haag - Telegramadres: Tong Tong Den Haag - Tel. 070-54.55.00/54.55.01 - Giro 6685
Uitgave: Publ. en Handel Mij Tong Tong B.V.
Directie: Tjalie Robinson
Redactie: Tjalie Robinson, J. H. Ritman, G. H. Bartman, Ch. J. A. Manders.

Verschijnt de 1ste en de 15e van iedere maand
Prijs per nummer *f* 1,50. Abt. Nederl.: kwart. *f* 8,50, halfj. *f* 17,—; jaar *f* 34,—. Abt. Europa: jaar *f* 37,— **Buiten Europa:** jaar *f* 42,—.
Abt (per jaar en per luchtpost): Australië en Nw. Zeeland *f* 78,—; Indonesië *f* 63,—; Z.-Afrika en Z.-Amerika *f* 63,—; Canada en Ver. Staten *f* 53,—; Maleisië, Singapore en India *f* 63,—; Suriname en Antillen *f* 53,—.

ZOEKT OP BASIS VAN DE NUTTIGE ERVARINGEN IN DE GORDEL VAN SMARAGD NIEUWE INTERESSEN IN NEDERLAND TE WEKKEN VOOR DE TROPENGORDEL.

*

ALLE ABONNEMENTSGELDEN ZIJN BIJ VOORUITBETALING VERSCHULDIGD.

ADVERTENTIES KUNNEN ZONDER OPGAAF VAN REDENEN GEWEIGERD WORDEN.

Bij het afscheid van Z.E. Hugo Scheltema

(ex-ambassadeur van het Koninkrijk der Nederlanden bij de Republiek Indonesia)

door Margono Djojohadikusumo

Jakarta, 3 mei 1973,

Een dezer dagen zal de heer Hugo Scheltema Indonesia verlaten wegens beeindiging van zijn ambts-periode van vier jaren als ambassadeur.
Voor Indonesia is dit een alledaagse gebeurtenis. Ambassadeurs van tientallen landen die een diplomatieke vertegenwoordiging hebben in Indonesia komen en gaan zonder dat zulks de aandacht trekt in de nieuwsbladen.
Inderdaad zou ik ook mij er van hebben onthouden om iets daarover te schrijven in "Tong-Tong", ware het niet dat mijn aandacht is gevallen op een kort artikeltje van J.H.R. in "Tong-Tong" van 15 april j.l. No. 19 onder de titel:
"Jammer ....".
Het is een commentaar op het artikel van Peter Schumacher in De Gids, waarin deze zijn giftige pen de vrije loop gaf.
Ik ken het artikel niet, nog minder de schrijver. Ik beroep mij alleen op een aanhaling van J.H.R., n.l. het volgende: "Merkwaardige mentaliteit van die Nederlanders: zij vinden het nog prettig ook dat Indonesiërs hen na alles wat er gebeurd is nog geschikte lui vinden. Foei."
Wat Schumacher daarmede op het oog heeft, laat ik maar in het midden. Blijkbaar is zijn voorop gezette bedoeling om oude wonden die nu zo goed als geheeld zijn en vrij wel geen lidtekens meer achter laten weer open te rijten. Maar dat is nu eenmaal een geesteshouding van mensen van zijn slag. Ik kan ook volkomen onderschrijven wat J.H.R. aan het slot van zijn artikel schreef: "Van de **menselijke** faktor heeft hij (Schumacher) niets begrepen. De tegenwoordige toestand moet hem dan ook niet alleen "beangstigend" maar ook volmaakt onbegrijpelijk voorkomen".

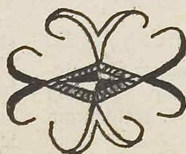
*

De menselijke faktor is niet in woorden te definieeren, nog minder door uiterlijke verschijnselen te bepalen. Het is hetzelfde als **electriciteit** die men niet met het oog kan waarnemen, maar niettemin onloochenbaar is.
Het is in dit verband dat het voor mij een behoefte is om in dit tijdschrift het een en ander te zeggen bij het vertrek van de heer en mevrouw Scheltema uit Indonesia.
Op 17 april j.l. werd ten huize van de familie Sumitro Djojohadikusumo ter eere van het echtpaar Scheltema een intiem huiselijk etentje gegeven. 't Was geen diner met champagne of klinkende toasten, maar heel eenvoudig, informeel, de heren in shirts. Wat vóór gediend werd, was ook alleen saté, soto, lontong en wat er verder bijhoorde. Het was ook een partijtje zoals wij het in Indonesia noemen "dalam suasana ke-keluargaan" (en familie) niet meer dan 20 personen in totaal, inclusief de dames.
De genodigden waren collega's uit het oude en nieuwe kabinet, die tot het z.g. economische team behoorden van de Regering: Frans Zeda, Ali Whardana, Emil Salim, Mohamad Sadli, Soebroto en Soemarlin. Widjojo en Radius konden niet aanwezig zijn daar zij in Japan waren. Verder de heer Korthals van de Nederlandse Ambassade.
Het ouderlijk echtpaar van de gastheer hoewel in het huidige Indonesische society-leven eigenlijk al uit de circulatie, was ook van de partij als behorende tot de vriendenkring van de familie Scheltema.
De hele avond was de stemming natuurlijk en ongedwongen. Er waren ook geen koloniale of raciale barrières meer.
Vertegenwoordigers van de jonge Nederlandse en Indonesische generatie bij elkaar (leeftijd 40-60) zonder vóóroordelen. Zou men het anders wensen?
Maar daartoe heeft ook vooral "de menselijke faktor" zoals door J.H.R. aangehaald zeker niet weinig bijgedragen. In de zo korte ambtsperiode heeft de heer Scheltema als ambassadeur, bijgestaan door zijn charmante echtgenote, tot ver buiten regeringskringen zoveel Indonesische harten gewonnen. En dit is de grondslag voor een duurzame gezonde verhouding tussen Nederland en Indonesia.
Moge het zo blijven.

M.D.

*

Ook kregen wij toegestuurd het nummer van het dagblad "Abadi", waarin door onze oude "Bapak" **Moh. Roem** een afscheidsartikel was geschreven aan "Nyonya Dan Duta Besar Hugo Scheltema", waarin die oude stem "van hart tot hart" weerklinkt die zo erg veel goed maakt wat in valse politiek of grove hebzucht vaak teloor schijnt te gaan in de betrekkingen tussen Nederland en Indonesië.
Als er maar doorlopend mensen als Hugo Scheltema naar Indonesië kunnen komen in de moeilijke jaren die nog komen zullen, dan kan ons hart gerust zijn. - Red.

Indonesiër zoekt Nederlandse Schoolkameraad van halve eeuw geleden

"Help mij op te sporen het adres van mijn oude schoolvriend Rudi Schreuder; wij hebben getweeën de Europese Lagere school te Solok afgelopen in het jaar 1924" - aldus weerklonk een oproep in de Tong Tong van 15 april jl.
Hierop kwamen de volgende reacties:

ERE WIE ERE TOEKOMT

Aan de redactie van Tong-Tong gun ik graag de satisfactie van te weten dat de in haar blad van 15 april j.l. geplaatste oproep van Mr. Anwar te Solok een adres heeft gevonden waar een spoor kan worden gevonden dat naar de door hem gezochte Schreuder zou kunnen leiden. Tekenaar dezes heeft bovendien in de heer Anwar de kleinzoon ontdekt van een man, adathoofd van hoog aanzien en gezag met wie hij in de jaren 1916 e.v. een hechte vriendschap heeft gehad.
Een tijdvak van een halve eeuw is blijkbaar niet zo lang om oude dingen en mensen zó maar en zonder meer te doen voorbijgaan.
Dat Anwar Tong Tong vond en die mij, is voor ons het bewijs dat er geen toeval bestaat.
Dank U,

F. Hermans

*

OPROEP...... ISTER!

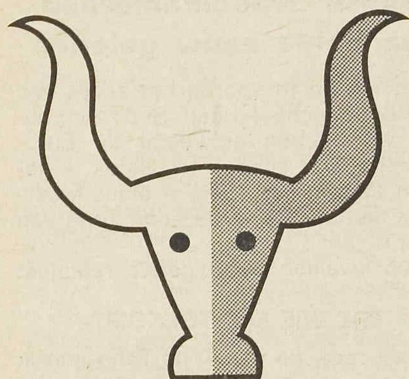
„Indonesiër zoekt Nederlandse schoolkameraad na halve eeuw". Zie TT. No. 19, pag. 17.
Ister! De heer Schreuder is er reeds van op de hoogte gesteld.
Hij is arts en woont in Haarlem.
Het was voor mij niet moeilijk; het is n.l. de broer van mijn schoonzoon. Heerlijk toch, dat je na vijftig jaar iemand nog van dienst kan zijn, dank zij "Tong-Tong".
Ofschoon totok, zou ik het blad niet willen missen. Het is steeds een confrontatie met de heerlijke jaren, die wij er mochten doorbrengen.

Mevr. M. G. Wijmenga-Schotsman

*

En wijzelf denken hierbij aan Habakuk 2-11: "Want de steen uit den muur roept, en de balk uit het hout antwoordt dien"...... En dat is een verder en dieper gaande symboliek voor ons blad dan de meesten beseffen......!

T.R.

15 jaar PASAR MALAM den haag

HOUTRUST

25 JUNI t/m 1 JULI 1973

We schreven het al eerder: dit jaar begint de zomer in Den Haag op 25 juni! En die gebeurtenis wordt ingeluid met een zeven dagen durend "feest", want dan begint ook de "pasar-week" in de Houtrusthallen. Dat betekent zeven dagen lang kijken, kopen en vooral - lekker - eten.

Dat betekent ook: gezellig oude kennissen ontmoeten.

Dat betekent vooral: even in een andere wereld zijn.

Dan zullen we herinneringen ophalen van de eerste Pasar Malams in de Haagse Dierentuin en dat doen we met:

THE BLUE DIAMONDS en **ANNEKE GRÖNLOH,** die toen aan het begin van hun carrière al de topsterren waren van het showprogramma van de Pasar Malam.

Maar er zullen meer oude bekenden zijn, zoals:

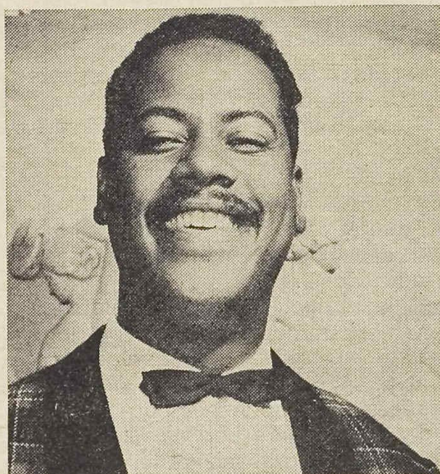
BEN CRAMER en **MAX WOISKI Jr.**
THE DUTCH RHYTHM STEEL ORCHESTRA met limboshow en vuurvreter
DE NACHTSIRENEN, o.l.v. Guus Becker met krontjongmuziek
THE BEACHCOMBER, o.l.v. Jack Salakory met Hawaiïanmuziek

En natuurlijk zullen wij dit jaar ook nieuwe sterren introduceren:

RITA REYS en het trio **PIM JACOBS**
JAAP DEKKER'S FIRST NATIONAL BOOGIE BAND
De Meisjes-rock-groep SAIL
Het splinternieuwe orkest BLACK BEAUTY

Er zal ook zeer veel fraais te zien zijn:

Een Hawaiïan-show van de lieftallige Melaties. Een sarongshow van Orchidee en modeshows van Boetiek Indonesia Baru en Boetiek Roos. Bovendien zult u ook nog kunnen genieten van de adembenemende prestaties van de **FAKIR Mr. SATÉ** en de spectaculaire **PENTJAK-DEMONSTRATIES** o.l.v. **FRITS VERMAESEN.**

Max Woiski Jr.

EEN VAN DE SPECIALE LUSTRUM-ATTRACTIES:

Evenals op de tiende Pasar Malam zal er ook op deze 15de Pasar Malam levende gamelan-muziek te horen zijn, gespeeld door ex-leerlingen van Mas Rono Soeripto. Bovendien zullen - ook door ex-leerlingen - authentieke Indonesische dansen worden uitgevoerd, begeleid door levende gamelan-muziek. Het is de eerste keer, dat deze combinatie op de Pasar Malam te zien en te horen zal zijn!

OPENINGSTIJDEN

maandag t/m donderdag:
14 tot 23 uur

vrijdag:
14 tot 24 uur

zaterdag:
11 tot 02 uur 's nachts

zondag:
13 tot 23 uur

TOEGANGSPRIJZEN

volwassenen *f* **3,—**
kinderen tot 12 jaar *f* **1,—**
groepen van 20 of meer *f* **2,25** per persoon
65+ maandag t/m donderdag *f* **1,50**

Op NS-stations zullen goedkope Trein-toegang-biljetten verkrijgbaar zijn, die recht geven op 3 x reductie: trein, tram en Pasar Malam.

VOORKOM LANG WACHTEN BIJ DE KASSA'S
BESTEL UW ENTREEBILJETTEN PER GIRO

U kunt nu reeds uw entreebiljetten voor de 15e PASAR MALAM Den Haag bestellen door storting van het verschuldigde bedrag - vermeerderd met *f* 1,25 porto- en admin. kosten per bestelling - op **giro 75 83 89** t.n.v. stichting TONG TONG, afdeling Pasar Malam, Den Haag. U krijgt de kaarten dan ongeveer een week voor het begin van de Pasar Malam toegestuurd.

Alle inlichtingen: stichting TONG TONG. Lange Voorhout 25 B, Den Haag, (070) 18 05 85 en 64 52 49

OPROEP!!

AAN ALLE PASAR GANGERS!

Op 17 juli 1973 zullen enkele artiesten als huldeblijk aan "Tante Pim" Eisinger, die momenteel verpleegd wordt in de Preva Stichting te Den Haag, een showavond verzorgen.

Nou weet ik zeker dat U, die jarenlang heeft kunnen genieten van haar altijd dynamische optredens tijdens de jaarlijks terugkerende Pasar Malam te Den Haag, zich ook niet onbetuigd wil laten.

Daarom doe ik U het vriendelijke verzoek - stuurt U Tante Pim zoveel mogelijk post, want daar verlangt zij zo naar, brieven, briefkaarten, ansichtkaarten alles is welkom; maar stuurt U het s.v.p. NIET naar de Preva Stichting maar naar onderstaand adres:

R. J. HERREBRUGH
BUSSUMSESTRAAT 5
DEN HAAG

hier wordt al Uw post verzameld, hetgeen op de bewuste avond aan Tante Pim zal worden aangeboden.
Voor uw welwillende medewerking in deze, bij voorbaat onze hartelijke dank.

Organisatie.

Wij scharen ons graag achter dit initiatief, want het is vreselijk zo snel als deze moderne tijd vergeet. Vooral hen die ons geluk en vreugde brengen in het leven MOGEN wij niet vergeten! Eens was Pim in ons midden, schaterlachend en zingend en smullend en animerend - nu een haast vergeten, vermagerde patient in een ver hospitaal. En het lijkt of dat IEDER'S lot is in deze egoistische tijd! Het gaat niet alleen om die brief aan Pim , die U schrijven MOET, **het gaat om het blijvend ontdooien van ons Indisch vriendenhart!** Doe mee!

Laat Pim Eisinger de succesvolle gangmaakster zijn voor een levend kloppend hart dat haar ver voorbij leeft! Redactie Tong Tong.

50 JAAR SAMEN

Op 18 juni zijn ze 50 jaar getrouwd. 50 Gelukkige jaren voor Paatje Heil en tante Tonny (Dencher) die toen in Surabaya nooit vermoed zouden hebben dat ze die mooie dag eens zouden herdenken in Papendrecht aan de Weteringsingel 64.

Wie kent Frits Heil niet, voor velen beter bekend als Paatje Heil, de onverwoestbare harde werker die zijn loopbaan begon en eindigde (1956) bij de Gemeente aan Ketabang te Soerabaja? Met een onderbreking van een Jap. gevangenkamp. Daarna verplaatste hij zijn activiteiten, want veelzijdig was hij, naar Mussry, die hem bitter nodig had bij de verbouwing van huizen, zodat hij z'n architecten talenten kon botvieren. Toen naar de firma Kniess, waar hij als beheerder werkzaam was. Ook als bestuurslid van de voetbalclub Excelsior bleef hij fanatiek en als sportliefhebber volgt hij nog trouw de voetbalwedstrijden, op tv natuurlijk.

Met zijn 85 jaar zingt hij als een echte arek Surobojo nog steeds "Djangan mandi kali Pesapen, kali Pesapen, banjak lintahnja..." en zijn anecdotes in het Javaans zijn talloos.

Moge het bruidspaar nog vele gezonde, tevreden jaren genieten van hun prettig huis, hun tuin vol bloemen en planten vooral van de toewijding en liefde voor elkaar.

Elly en Noud Heil

Wees niet WEER in de war, nu in ons blad weer advertenties staan van diverse Pasar Malams met vaak een giro-nummer. Voor ONS bestemde betalingen gebeuren altijd op ons eigen gironummer 6685.

De ervaring heeft ons geleerd: bij vergissing op andere gironummers gedane betalingen ZIJN WIJ KWIJT!

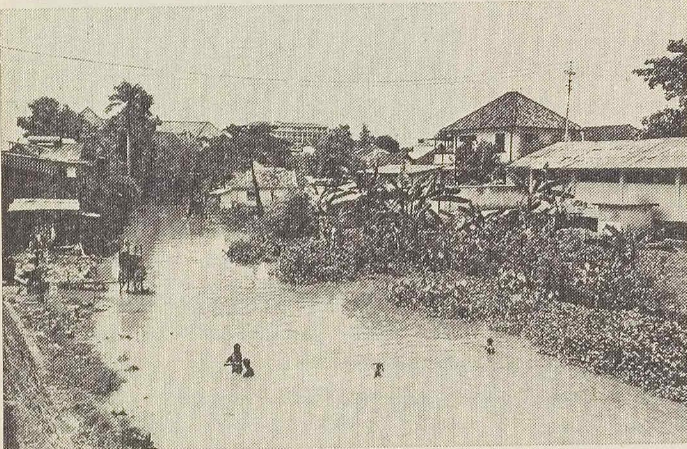
JAKARTA: HET LIJDT EN HET LACHT EN HET LEEFT!!!

Misschien vindt U dit een rare kop boven dit artikel (dat zeker gevolgd zal worden door meer - al was het desnoods alleen in foto's), maar deze kop ontstond eigenlijk nadat ik kennis genomen had van een heel lang artikel van Neerlandicus (en letterkundige, althans: cultureel) Leo Ross in de nummers 2 en 3 van het literair maandblad "De Gids". Omdat het artikel van diverse zijden onder mijn aandacht werd gebracht, min of meer in hoge verontwaardiging omdat de schrijver zowel Indonesië als onze koloniale historie in één langademige jammerklacht op de korrel neemt, zal ik er eventueel in Tong Tong op terug komen (eventueel in losse, verspreide passages).

Maar juist had ik van mijn zoon (ook U welbekend) Rogier, die nu in Jakarta zit, een paar brieven en een reeks foto's van zijn geboortestad ontvangen, waaruit eventueel Leo Ross net zoveel illustraties kan kiezen als hij wil om ZIJN gelijk aan te tonen. Want we pikken voorlopig alleen maar één passage van Ross om U een idee te geven hoe hij als nieuweling Indonesië ziet:

"Kijkend naar het gajes dat door Tandjong Priok krioelt, gekleed in lompen, verdrinkend in een zee van kinderen (je zou die kinderen haast gaan haten als een sprinkhanenplaag die Indonesië kaalvreet), beseffen we het weer: een land zonder toekomst, hopeloos. De bevolking neemt vast toe in tal en last. De regeringen zullen steeds gruwelijker moeten worden om die massa's onder de duim te houden. Het land is rot, verziekt......" En voorts zonder ophouden door het hele artikel heen klachten en verwensingen over vervuiling, diefachtigheid, corruptie, enz. enz.

Wij zijn ons er kalm van bewust dat ook tal van Indischgasten die hun leven in Indië doorbrachten deze opinies delen. Ik neem dit NIEMAND kwalijk. ELKE medaille heeft immers twee zijden? Dat maakt overigens dat men in vergelijking met Jakarta Singapore gewoonweg een paradijs vindt. De eerste stad die Leo Ross bezocht na Jakarta, was Singapore. En hij zegt ervan: "Singapore is een normale stad. De taxi's hebben meters! Je betaalt gewoon wat de

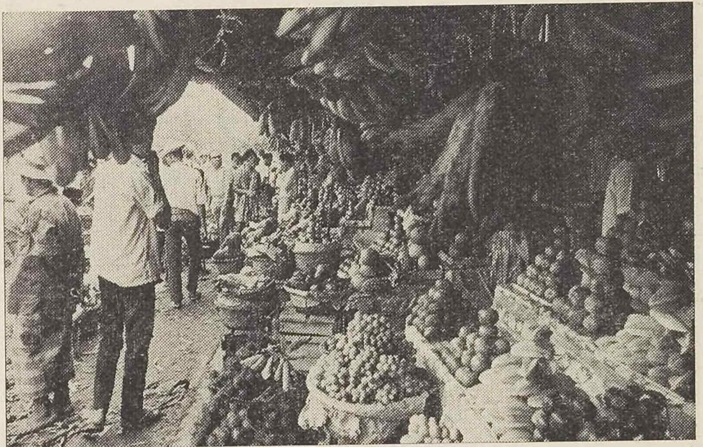
Een van de eerste dingen die Rogier fotografeerde was de Tjiliwoeng (Ciliwung), die hij kent uit zijn HBS-tijd, "want", schrijft hij, "het dak links op de foto achter die grote koningspalm is van MIJN oude Chr. HBS:" Die overigens vele Batavianen kennen als behorend tot het Chr. Scholen Complex tegenover de CBZ. "NU het regentijd is en de kali's behoorlijk hoog staan, kan je eigenlijk ook goed zien hoe smal ze in de droge tijd zijn. Want de struiken en bomen staan behoorlijk ver het water in. De stroom is vrij sterk en het water is mooi rood van kleur", aldus Rogier.

Alle Batavianen zullen zich deze Tjiliwoeng nog herinneren zoals ze breed achter de KWIII en de Chr. HBS langs stroomde. Die brede kali is sinds lang definitief WEG. Vooral in de droge tijd is er van die kali nu nog maar een smal ondiep beekje over. Net zo smal en ondiep als nú de eens zo geweldige Brantas van Surabaja.

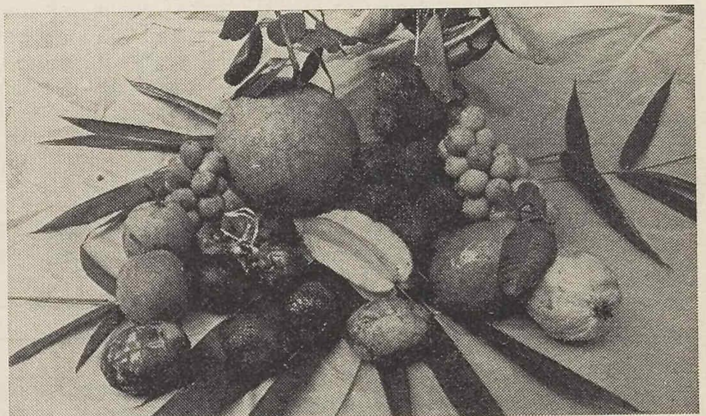
Zij die een beetje verder piekeren, begrijpen dat hierdoor het GEHELE afwateringssysteem van Jakarta hierdoor al lang niet meer behoorlijk functioneert. En omdat de stad tienmaal zo groot is als vóór de oorlog, heeft dat geleid tot gigantische verstoppingen en dichtslibbingen. Wie trouwens ziet, hoe de Java-zee vóór Jakarta gewoonweg "onafzienbaar aanslibt", krijgt een beetje een idee van het DRAMA dat de gehele noordkust van Java bedreigt. En waar ook in de Nederlandse tijd men niet uit kon komen, hoe diep ook het Bacharach-kanaal (van Jakarta naar Tangerang) gegraven werd en hoe ingenieus later ook ir. v. Blommesteyn zocht naar afvloeiingssystemen om dat dichtslibbingsgevaar vóór Batavia af te wenden.

Ook de knapste en rijkste waterbouwkundigen van Amerika en Nederland zouden dit probleem niet kunnen oplossen, omdat doodgewoon de vele miljarden die dit voortdurend zou kosten, niet opgebracht kunnen worden. DUS zit Jakarta met een "blubber-probleem", maar we zijn gewoonweg debiel als we Indonesië en/of Indië op hoge toon op het stoepje blijven roepen, zoals helaas maar al vaak gebeurt......

Rogier noemt hier de "mooie rode kleur" van het kaliwater. Dat is de kleur van de lateriet, de rode aarde ("tanah abang") die jaar in jaar uit in enorme massa's de rivieren af komt zakken. Hoeveel miljoenen tonnen in de laatste eeuw? Was er maar meer begrip voor de noden van onze eeuwenoude saudara Indonesië; we zouden minder hard en wreed zijn in ons oordeel.

Een doorkijkje op een vruchtenpasar waar elke Indischman graag ongelimiteerd blijft fotograferen, zó spreken de enorme veelvormigheid, veelkleurigheid en veelgeurigheid van de Indonesische vruchten tot iedere tourist. Op de voorgrond: ramboetan, doekoe, blimbing, manggistan, djeroek. Meer naar achter apokat (advocaat), ananas, tjempedak. Naarmate het jaar voortschrijdt nemen telkens andere vruchten-collecties plaats in de stalletjes.

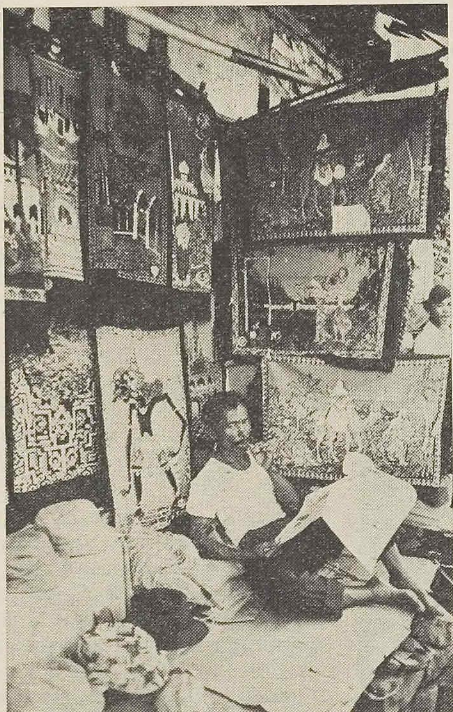

Eigenlijk zie je op de pasars alleen doekoe en djamboe kloetoek volop. Omdat Rogier dat niet genoeg vond, is hij speciaal naar Pasar Minggu gereden om een aardiger collectie te verzamelen van vruchten die in dit seizoen toch ook wel te krijgen zijn. Zij het nogal aan de dure kant, want gemiddeld betaalde Rogier 1 à 2 kwartjes per vrucht. De meeste lezers zullen wel geen moeite hebben het 't herkennen van de vruchten. Vooraan links en in het midden kedondong. Links achter de kedondong twee sawohs; verder manggistan, doekoe, blimbing, djamboe-kloetoek, djeroek bali.

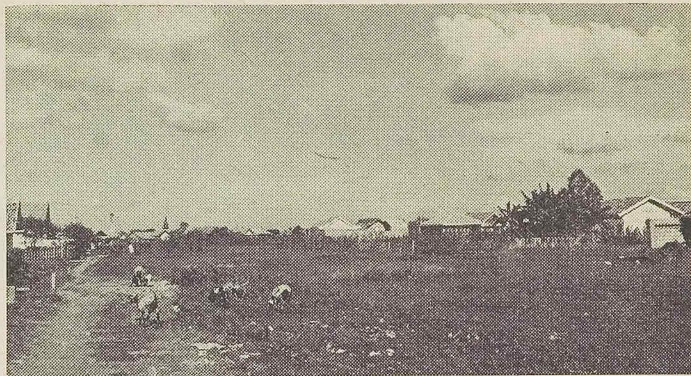
meter aanwijst!" (de uitroeptekens zijn van Ross, die in Indonesië aan één stuk door gechanteerd en afgezet is door taxi-chauffeurs). Genadiglijk vergelijkt hij de twee steden maar niet met elkaar: "Het verschil is te pijnlijk!"
Rogier verliet op zijn 17de jaar Indonesië naar het leek voorgoed en kwam zonder dit speciaal te wensen na 19 jaar in zijn geboortestad terug via Singapore. Hij heeft hier tussen twee haakjes een "luizig" leven achtergelaten met zelfs vette werkeloosheidsonderstanden. Hij vertrok naar Z.O. Azië op de bonnefooi en kreeg bij wijze van spreken direct een job, die alleen nog op definitieve contractering wacht.
Maar hij zag dus het eerst Singapore en hoewel uit zijn foto's blijkt, dat hij direct geboeid was door de levende mens in de straten van Singapore, had hij voor de stad zelf maar één woord over: STERIEL. Toen we die brief ontvingen, dachten we: mijn hemel! Wat zal Jakarta hem afschuwelijk op het lijf vallen! Want vergeleken bij het kraakzindelijke Singapore, is Jakarta inderdaad verwaarloosd en smerig in erge graad. Vergeleken bij de blank oprijzende wolkenkrabbers van Singapore lijkt driekwart van Jakarta één gammele kampong!
Maar tot onze verbazing (en dankbaarheid!) had Rogier als eerste woord van zijn eerste brief uit Jakarta ook alleen maar één woord: GEWELDIG ! ! ! met hoofdletters, driemaal onderstreept. Met drie uitroeptekens. En meteen dook hij Jakarta in als een visje in het water. Hoewel hij geen woord maleis meer spreekt en vooral dit nieuwe Indonesië totaal nieuw voor hem moet zijn.
Nu kan Rogier echt wel vergelijken. Hij kent Los Angeles en New York en London, Parijs, Rome, Madrid, Moskou, Tokio, Bangkok, Constantinopel, enz. enz. uit persoonlijke ervaring. Maar toch kan hij van Jakarta zonder tawarren even "kapot zijn" als van de roemrijkste steden ter wereld. Hij is nog lang niet met Peek en Cloppenburg en V en D getrouwd en kan dwars door leed en lompen een levend, kloppend hart beluisteren. En zolang er onder onze kinderen en kindskinderen nog telkens een enkeling te vinden zal zijn, die Azië zien en liefhebben kan, hóe geleerd en cultureel de rest in Europa ook worden mag, is de Deur naar de Dageraad nog open!

T.R.

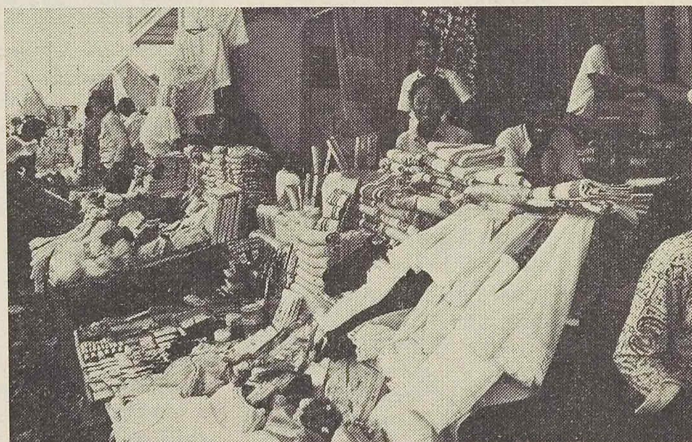
(zie ook de volgende pag.)

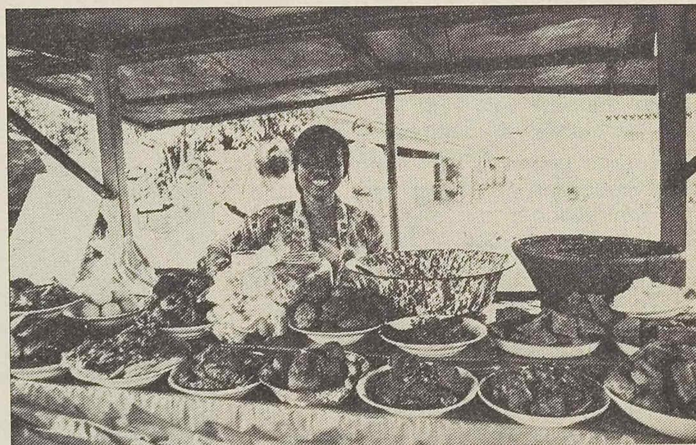
Rogier vond dit een machtig kraampje met die levende wajang-figuur tussen de geborduurde figuren; kleurrijk, bizar, door-en-door aziatisch.

Grogol (ten westen van Jakarta) "Een heleboel Jakartanen gokken erop dat Grogol de eerstvolgende grote satellietstad van Jakarta wordt", schrijft Rogier, "in de rawa's van "Tjoek" (verwijst Rogier naar de story van die naam van Vincent Mahieu) wordt op sommige plaatsen het afval van Jakarta gedumpt en daar verrijzen met grote snelheid fraaie huizen. Maar het is allemaal zuivere speculatie. Want de gemeente doet er nog helemaal niet aan mee. Straten zijn er dus nog helemaal niet. Maar de grond is er nu nog goedkoop, en de mensen die een bungalow kunnen kopen, hebben meestal ook wel een auto. En die kan met gemak door de met water gevulde bomkraters, want zo ziet de kampongweg van aangestampte aarde er nu in de regentijd uit. Verder is het allemaal nog heerlijk landelijk. Met grazende geiten en zo......

Textielstalletjes aan de straat op Tanah Abang Bukit: allerlei collecties van vrouwen-dessous, beddegoed en tafelspreien, alsmede diverse kwaliteiten garens en garneringen. Alhoewel sommige buitenlanders alleen maar lompen kunnen zien, blijkt er toch veel meer behoorlijk textiel te zijn dat voldoende kopers vinden kan. In feite blijkt veel inzicht in deze maatschappij een kwestie van goodwill, tact en goedgehumeurdheid te zijn.

Deze stalletjes kunnen uiteraard alleen de kenner van de Indonesische cuisine boeien. Het is te begrijpen dat typische aardappel- of spaghettieters hier onberoerd aan voorbij gaan. De enorme veelzijdigheid van de Indonesische rijkdommen moet men echt uit ervaring kennen om dit land naar waarde te kunnen schatten.

„De Gids" over Indonesië

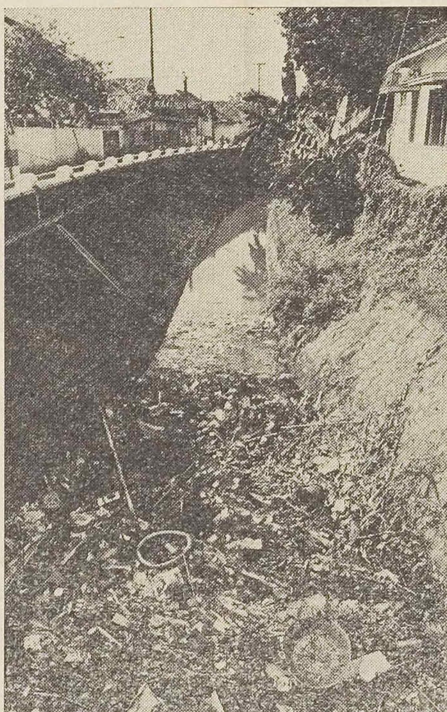
In twee afleveringen van "De Gids" (nummer 2 en 3 van dit jaar) staat een lang artikel van Drs. Leo Ross, getiteld "Java" (I en II), dat van diverse zijden onder onze aandacht werd gebracht met het verzoek het artikel "gepast te signaleren" in Tong Tong. Inderdaad is het stuk om veel redenen onze aandacht waard en misschien komen we er in ons blad nog wel met een paar besproken passages op terug. Maar ook al legt Ross op onbarmhartige wijze "de zweep erover", wij vinden zoveel menselijkheid (zij het ook veel menselijke zwakheid) in zijn tirades, dat we eer meegevoel voor hem hebben dan boosheid.

In elk geval is hij niet zo'n traditionele "linkse anti-Soeharto-kraker" als een briefschrijver denkt, want zo gebrainwashed als de doorsnee linkse cultureel is hij per sé niet. Wat overigens wel verbaast van een Amsterdammer! Leo Ross is een diep teleurgesteld mens en bovendien is hij een "babe in the wood" zoals men in Amerika zou zeggen: een schuldeloos wicht, wel wat al te hard en plotseling in de rauwe realiteit van een vreemd (Aziatisch) leven gesmakt. Tja, en we hebben een verwende, zachte tijd, die geen reizigers als Marco Polo, Sven Hedin, van Linschoten, Richard Burton of Tomlinson voortbrengt. Ja, dan gaat men gauwer door de knieën, maar ook van zulke mensen valt veel te leren over het Indonesië van vandaag!

Dichterbij gezocht: hoe veel scherper zag Slauerhoff de Tropen niet en vond hij waarachtiger oorzaken van kwaad in die ene versregel: "Op het hoofdgebouw staat een vlag, als de eerste vlek van een ziekte"......

T.R.

(vervolg: Jakarta)

Kali's waarin het water laag staat, sloten die daardoor niet goed afvloeien (zie ook het artikel op pag. 6-7), veroorzaken een belangrijk deel van de pollutie van Jakarta, waar toeristen niet genoeg op kunnen mopperen. Terecht? All right dan. Maar de gretigheid waarmee zulke culturelen als Leo Ross en b.v. de artisten en journalisten van de NOS-reportage van de reis van H.M. Koningin Juliana met een verbazingwekkend goede neus (als van een bepaald soort vliegen voor muskus-luchtjes) op alles wat vies was, af stevenden, heeft menigeen toch wel verbaasd. Met kennelijk plezier werd gewroet in de smerigste kalikanten, waarna triomfantelijk werd rondgekeken en gezegd: vind je dát nou niet erg? Bij óns gebeurt zoiets niet, hè? NODELOOS gewroet in vuiligheid typeert veel Westerse "objectieve belangstelling".

Waar rijst zou ontbreken, zijn er knollen te kust en te keur voor de liefhebbers. Op dit prentje tales, singkong en oebi. Links een man die Rogier vermoedelijk nooit gekend heeft: de verkoper van roedjak toemboek: primitief, pedes, heerlijk!

Indischman en politiek

In de verdere bespreking van het boeiende onderwerp "De Indischman en Politiek" is enig oponthoud gekomen, veroorzaakt doordat er in het tweede stadium (na het artikel van Drs. G. L. Cleintuar in TT No. 18) zóveel brieven binnengekomen zijn van uiteenlopend gehalte dat een nader beraad op **een juiste besnoeiing** van dit onderwerp nodig is.

Ook de eenvoudigste lezers onder U weten ook wel dat politiek (en politicologie) terreinen van **wetenschap** zijn,, waarvoor op alle grote universiteiten leerstoelen zijn ingeruimd. Er bestaan studiewerken (min of meer nauw verweven met staatsrecht, volkenrecht, enz. enz.) die zeer diep in deze wetenschap doordringen en waarover U en ik gemakkelijk in eindeloze discussies kunnen raken. We moeten dus **érgens** insnoeien.

Verder weet U ook wel dat de universiteiten van de democratische, socialistische en "fascistische" volken weer heel andere politieke inzichten hebben. Om dan nog maar te zwijgen van de aziatische en afrikaanse volken.

Daar staat tegenover dat zoals pers en TV wel leren in Holland ,,iedereen" over politiek mag meepraten. Maar U weet wel: de politiek is er vaak dan ook naar! Wat ons, Indischgasten, betreft: wij hebben van ons leven in de 20-er, 30-er jaren in Indië naar ons leven middenin de westerse politiek van vandaag een ontzaglijke zevenmijlsstap gemaakt, die we nochtans proberen op kalme en redelijke wijze te bekijken. En dat kost toch wel enige voorbereiding. Geduld dus eerst nog maar!

Red.

Practische tip uit mijn jongensjaren

Toen was een Everready een vorstelijk bezit en je voelde je gewichtig, als je van een 'rijke' oom of neef die aan jagen deed, heel eventjes maar met zo'n belor mocht schijnen. Zo eentje met drie batterijen was wel het einde. Maar als het licht begon te tanen, kon de oorzaak wel eens liggen aan één van de drie. Hoe dat te weten te komen? Ik bedoel zonder kostbare apparatuur.

Eenvoudig: bevochtig het topje van de rechterwijsvinger (natuurlijk met spuug) en plaats de vingertop tegen de onderkant van de batterij. Breng nu het geheel naar je mond en raak met het tongpuntje de andere pool aan. Je ondervindt een "zuurachtig" aandoende prikkeling. Is die sensatie sterk, dan is de batterij goed, maar als je slechts een lichte prikkeling voelt, is het ding zwaaaaaaak.

V. N. Moens

„De zaak Bruay”

Toen in het dorpje Bruay in April '72 het gemutileerde lijk van een mijnwerkersdochter werd gevonden, wezen al spoedig beschuldigende vingers in het dorpje in de richting van één van de leidende figuren in de burgerij, de welgestelde notaris Pierre Leroy, en een zeer goede kennis van hem, mevrouw Mayeur, moeder van twee jonge dochters. Op insinuaties aan de pers door de links-aangeleunde politierechter Pascal, bliezen diverse kranten de nog steeds onbewezen verdenking steeds verder op en de meest belasterende en obscene beschuldigingen circuleerden al spoedig in het hele land.

Toen de linkse pers de misdaad kwalificeerde als "de moord op de werkende klasse door de rijke, nietsdoende bourgeoisie" was pas goed de olie in het vuur. Maoistische en Troskyistische organisatoren van Parijs kwamen afzakken naar Bruay, organiseerden marsen en een hongerstaking en de linkse propaganda campagne rolde braaf verder. Maar ondertussen greep Parijs in, ook al omdat er nog steeds niets ergers aan het licht kwam, en stuurde een andere politierechter, uit Parijs. Binnen twee weken was de echte moordenaar ontdekt en achter slot en grendel. Het was April '73 geworden...

Pas daarna kwam in een Parijse krant een uitvoerig verslag over de hel, waar Leroy en Mevr. Mayeur een jaar in geleefd hadden: "onze levens en die van mijn kinderen zijn zonder de minste aarzeling verwoest. Denkt U dat mijn dochters dit oordeel ooit vergeten zullen? Ik werd door de modder gesleept en beschuldigd in volle openbaarheid van elke denkbare onzedelijkheid. Roddel en laster achterhaalden ons zelfs in een verre grote stad, waar we rust zochten......"

Het zal de lezer duidelijk zijn dat al is de onschuld van de twee beschuldigden bewezen, de laster **blijft.** Er is zóveel zwadder rondgestrooid, daar kunnen de kleine dorpsmensjes nog jaren op teren! Voor Leroy en de dames Mayeur is het voorgoed gedaan in het dorp. Er zit niets anders op dan "vrijwillige verbanning" ergens anders heen!

*

U denkt: wat moet zo'n verhaaltje uit Frankrijk nu eigenlijk in Tong Tong? Omdat de wijsten onder U weten dat **precies zulke lastercampagnes ook HIER bestaan.** Misschien met minder tam-tam, maar zéker even laag en genadeloos. En ook hier vaak met de steun van handlangers uit politieke groeperingen. Onder de openbare politiek smeult en rot veel geheime politiek - ook al wéét de Indischman het niet; hij vóelt het!

Eigenlijk is het hetzelfde dorpsgeroddel van alle tijden, maar nu kunnen geweldige organisaties als pers en politiek zich ervan meester maken, en maken slimme intelligentsia (academici en culturelen) handig gebruik van het oude kwaad dat kleine mannetjes graag dekking zoeken achter "kandjeng besars", die deze massa's graag uitbuiten voor verdere machtsontwikkeling (terwijl ijverig doorgegaan wordt met het plunderen van de loonzakjes!). Onder de mee-hakkers was zelfs niemand minder dan de filosoof Jean-Paul Sartre met zijn rechtvaardigheidsbanier "La cause du peuple". En nogmaals: zulke dingen gebeuren niet alleen in verre landen, maar **ook hier** in Nederland!

Wij moeten waakzaam zijn voor **de Tijd,** niet voor anderen. En de Tijd brengt een onafwendbaar toenemende **encanaillering van alle waarden,** ook de heilige cultuurwaarden der erudieten!

*

Wat in het menselijk vlak toch wel een ieder treffen moet, gestudeerd of niet, is in dit drama van Buray het feit dat in die hele dorpsgemeenschap geen één te vinden was die de zedelijke moed kon opbrengen om deze slachtoffers te beoordelen met **een eigen goed geweten en een eigen intuitie** dat ze niet zo slecht kónden zijn, en dus op zijn minst **niet wilden meedoen** aan de algemene "steniging". Hier heeft U weer dat "Menselijk tekort", het als modern mens **onaf** zijn, dat maakt dat wij kansloos overgeleverd zijn aan domme of kwaadwillige medemensen.

Maar verbazingwekkender is het **wonder,** dat **totaal uit het niets** (want de verdachten waren totaal onschuldig!) een massa-bedreiging kon groeien, exact genoeg om een paar argeloze medeburgers ten ondergang te voeren. Omdat in een groep van uiterlijk achtbare, brave burgers geheime valse, ontuchtige, diefachtige gedachten zich konden groeperen en bundelen om zich opeens naar buiten te "ontladen" op een voorbijganger! Het is gewoon zwarte magie, voodoo, middeleeuwse hekserij...... In deze moderne verlichte tijd!

En nogmaals: niet in Frankrijk of Amerika of België, maar **HIER** net zo hard, en veel dichterbij dan wij vermoeden kunnen. Denk maar eens aan verdachtmakingen in pers en TV (in de politiek speelt het een vaste, geoorloofde rol!), denk maar aan veel roddelarijtjes van mensen om U heen. Het lijkt wel of Van Hien's "Javaanse Geestenwereld" ook hier leeft; en dat de levende mensheid omgeven is door een wolk van kwade geesten om ons heen. Bestaat er geen afweer tegen?

T.R.

P.S.: Wij zijn een eerlijk en openhartig blad, dat confrontaties aandurft. Als U nu in Uw eigen kennissenkring over een persoon kwade dingen hoort zeggen, waarvan Uw intuitie (of desnoods: uw goed geloof) zegt: dat kan niet waar zijn? **Wat doet U dan?......** merkt U wel dat wij zelfs met onze mooiste gedachten en verlangens **theoretisch** leven en dús het foutieve leven van alle dag tóch wel zijn gangetje gaat?... Hierop verwacht ik geen brieven. - T.R.

AAN DE VOORAVOND VAN KONINGINNEDAG 1973

......passeren even zo vele Koninginnedagen, gevierd onder het tropische Oranjezonnetje de revue.

31 augustus, een feestdatum van de eerste orde, al die indische jaren lang. Men deed er dan ook alles aan om het tot een groot feest te maken, voor jong en oud, voor blank en bruin, letterlijk en figuurlijk, was er voor elck wat wils! Als kind vooral, voelde je je al vrolijk en opgewonden worden bij de vorderingen van de vele voorbereidingen, die getroffen werden. De talloze versierde poorten (vooral in de kampongs), de waroenkjes op de aloon aloon voor de pasar malam. Dat alles buitenshuis en binnenhuis, onder meer de snorrende, driftig snorrende, mag ik wel zeggen, naaimachine van de djait, in de achtergalerij, maar toch met de nodige geheimzinnigheid omgeven om wille van het verrassingselement en onder supervisie van Oma, gewapend met de "allerlaatste" modetijdschriften met de nieuwste (!) modesnufjes uit Europa, voor het Oranjebal, of voor het balmasqué. Om, vooral, als origineelste op dat gecostumeerde bal te verschijnen, een hele puzzel en een grote uitdaging om haar faam van vindingrijkheid op dit gebied steeds hoog te blijven houden, jaar in, jaar uit.

En dan ein-de-lijk, was het zo ver.

Natuurlijk was het een stralende dag. Zelfs altijd een stuk stralender dan de dag ervoor, en dan die ernà, zij het om totaal verschillende redenen (voor diegenen die aan een half woord genoeg hebben). Men hief maar al te graag het glas "Op de gezondheid van Hare Majesteit......".

Op die dag was er natuurlijk het nodige te "nontonnen" en men had meer dan één lichaam nodig om alles wat er op dit gebied gepresteerd werd, bij te wonen, parades, defilé's Favoriet was, elk jaar weer, toch zéker de prachtige optocht, waaraan alle bevolkingsgroepen, naar eigen aard en fantasie, een bijdrage leverde. En steeds weer was althans wat mij betreft, de climax, de eindeloos lijkende lange, lange, veelkoppige, door- en door afzichtelijke chinese draak. Tegelijk angstwekkend en toch zo mooi met al dat groen en goud en geflonker van zwaarden van dappere chinese ridders, die het monster te lijf gingen. Tjap goh meh!

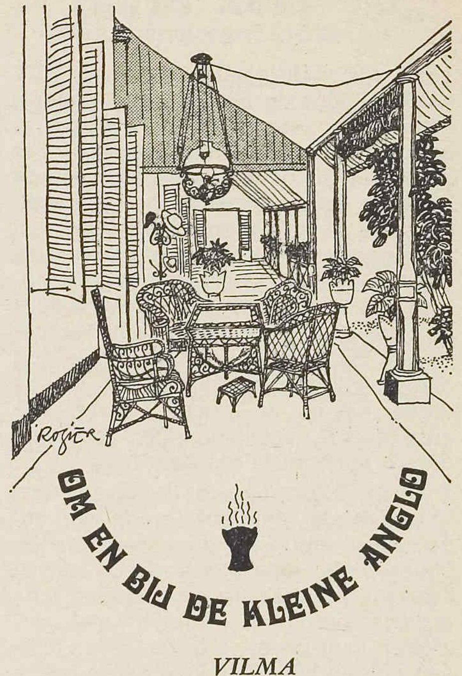
Dan, wat later dan anders, bevond de familie zich tezamen aan de zeer, zeer uitgebreide rijstdis, en hief Opa, maar nauwelijks bekomen van de receptie en champagne ten huize van de Resident, na het Openbaar Gehoor, waar hij zo vlug als zijn lange benen hem konden dragen vandaan was gelopen, eeuwige klobot in de hand(!) om dat verschrikkelijke zwarte pak, die knellende schoenen en die ellendige topie weer aan de „klapperbomen" te hangen. "Vrouw, kinderen, op de gezondheid van onze geëerbiedigde Koningin ......!" 'n Plechtig, tegelijk blij moment.

De siësta bracht even rust, men deed als het ware nieuwe krachten op om zich straks weer, fris en uitgerust, in het feestgewoel te mengen. Een fiks mandie bad en dan de preparaties voor het bal, respectievelijk balmasqué (bal champêtre, een woord dat ik me herinner, spel ik het juist? Getuige de verhalen woonde Oma menig bal champêtre bij. Een feestelijk woord voor een zeer feestelijk gebeuren, zo wil het mij voorkomen), met al 't zenuwachtige gedoe van last-minute drama's van opengesprongen naden, zoekgeraakte en nèrgens meer te vinden attributen...... Maar dan toch, maar enkele minuten voor dat de sjopeur op het afgesproken tijdstip voor kwam rijden, alles in vol ornaat, wat warm geworden (!) van de agitaties, maar gelukkig dat alles toch nog in orde kwam en alles er zo volmaakt feestelijk uitzag, stonden ze dan daar in de voorgalerij, de grote mensen, bewonderend aangegaapt door de thuisblijvers, zeker niet in het minst door de dan nog aanwezige bediende(n), zelf op het punt om zich in het pasar malem plezier te werpen. Opa bezag " 't zaakje" met nauw verholen welgevallen (ze mochten er best wezen dat stel van hem). Oma moest (!) mee, als chaperonne voor haar dochters. Opa nam nog eens, zeer nadrukkelijk het horloge in de hand "Twaalf uur thuis" "Ja, ja, natùurlijk". "Zijn we allàng thuis. Allàng". "Dàg Pa, dàg pa, dàg man". Veel gezoen en daar gingen ze dan. Naar de soos......

En een geweldige stemming, al dadelijk, de heerlijkste muziek zweefde hen tegemoet, en zoveel kennissen als er waren. Er ging heel wat tijd heen voor het gereserveerde tafeltje bereikt werd,

......en na de uitvoering op Koninginnedag kregen ze de costuumpjes mee. Tuurlijk moesten ze op de foto, niet in huis, maar zo maar in de achtertuin met de bamboebossen als decor.

VILMA

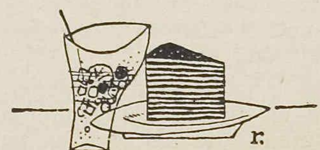
Jeugdherinneringen uit Jogja *f* 3,90 + *f* 0,90 porto.

want iedereen moest begroet en iedereen gecomplimenteerd, en de dochters, ...de dochters haalden het tafeltje helemaal niet, want die waren al op de dansvloer. Enfin, Oma bleef ook niet zo heel lang alleen. Geen wonder dat de tijd zo snel ging. Twaalf uur voor je het wist.

Oma, geschrokken, maakte druk aanstalten om te vertrekken. Maar daar wisten de jonge luitenants wel wat op. "Toe mevrouw White, **wij** hebben nog helemaal geen dans met U kunnen maken......" Slot was natuurlijk, dat ver over tijd de terugweg werd ondernomen. En thuis aangekomen? Was alles en alles, tot de bijgebouwen toe hel en hel verlicht, maar alles en alles in diepe, diepe rust. Alles zat op slot en...... bleef op slot. De opkomende protesten bezwoer Oma snel. "Stil maar, stil maar, het is al half vier en..."

Om vier uur, klokslag als op iedere ochtend, verscheen Opa met zijn zelf klaargemaakte bakje toebroek, strootje in de mond, om de nieuwe dag te zien aanbreken en "verwonderde" zich erover zijn familie zo uitgedost en zeer, zeer slaperig op de stoelen te vinden. Men verdween maar snel richting tempat tidoor voor nog enkele uurtjes slaap. Maar gelukkig dat het maar eens per jaar Koninginnedag was......

Gwen White

1001 avonturen met de soetil

Koken wordt tegenwoordig echt een avontuur, want weet je nu eigenlijk wel wat je binnenkrijgt? Bespoten groenten, ingespoten vlees (kan geen woorden vinden voor wat die veebedrijven met die arme dieren doen) en met de vis hopen we maar dat het met het kwik niet zo'n vaart loopt. "Dood, ja dood" zeiden we vroeger lakoniek weet U nog?

Ik moet tot mijn schande bekennen, dat ik ondanks alle ellende en sombere gedachten, nog altijd lekker eet en het meest erg eenvoudig: rijst, een stukje vis of tahoe, een eenvoudige sajoer. Ik heb me stellig voorgenomen minimaal vlees - en beslist geen varkensvlees meer - te eten. Hooguit tweemaal in de week en dan nog erg karig. Dat om de boeren met hun misdadige zucht naar grotere omzet, eens ferm dwars te zitten. Daar heb je mij weer met mijn eenpersoons-boycot! Laat ze stikken in hun gehormoniseerd vlees, in hun kistkalveren, in hun afschuwelijk op elkaar gepakte varkens.

Als ze merken dat de vraag drastisch (kunt U aan meehelpen) kleiner wordt, dan houden ze misschien op met hun wrede methoden om de omzet op te voeren. Dat maakt dat het vlees straks *f* 150,— per kilo kost. Dat geeft dan ook weer niet, want tegen die tijd zijn we allemaal vegetariër geworden en de doorsnee Hollander is toch al te dik, kijk maar eens naar die hollebolle Mina's van de Croma reclame op tv. Weet U dat ik daar nu elke keer weer doodmisselijk van ben?

Terug dus naar de soberheid. Daar kun je trouwens ook wel dik van worden. Lekker eten maakt dik, door goed werkende speekselklieren en maagsappen verteert alles in je maag. Die 3 maten te hoog in mijn kleding wijt ik dan ook aan ikan sepat en asinan taugé ofschoon dat volgens Hollandse maatstaven voedsel is dat je nog niet aan een hond zou geven. Dit typende heb ik het zicht op mijn ongebreidelde onkruiden-tuin (mij teveel angin om er aan te werken) en de forse paardebloem-struiken. Kun je heerlijk in de sla verwerken. In Zuid Frankrijk koop je op de markt je sla-kombinaties kant en klaar en knappend. Voor een paar franc heb je een kom vol salade "mislin", gemakkelijk te onthouden door er "miskin" (arm) van te maken. Een krisp, kruidig mengsel van paardebloem-bladen, jonge andijvie en waterkers. Zo verschrikkelijk lekker met gewoon wat azijn, slaolie en wat tuinkruiden! En dat herinnert me aan die dag dat we bij onze goede vriend Oemar Basalmah in Bandoeng aten. Een bak dampende rijst, droge gorengans, een tjobek sambel trassi en een tampa met wel 6 soorten lalap: katjang pandjang, kankoeng, kemangi, terong, daon katjang, slada aer. Onbespoten, on-bekunstmest, allemaal zo uit de tuin van een land waar het leven, ondanks geweldige economische misère nog goed is, als je onder leven tenminste verstaat: leven en laten leven.

Ach, genoeg gefilosofeer, terug naar de witte rijst. Waar mevrouw Moens een heerlijk visgerechtje bij weet:

Makreel Timor

Flinterdun gesneden schijfjes komkommer, vermengen met fijngesneden lombok, trasi, suiker, zout (alles naar smaak) fijngehakte uitjes. Dan het sap van een halve (of hele, hangt af van de hoeveelheid die U maakt) citroen toevoegen. Dan santen uit blik (geen blok) over het mengsel gieten en voortdurend roeren, anders kans op schiften.

Een gestoomde (gerookte) makreel van vellen en graten ontdoen, in de boemboe doen en een half uur of langer laten intrekken.

Een heerlijk Timorees visgerecht zonder vuur en dus zonder vislucht!

Haastige spoed, altijd goed.

Onder dit motto een paar recepten van mevrouw Molewijk "speciaal voor mensen die haast hebben", schreef ze.

Dendeng serampang

Gerookt of zuurkool spek in niet te dunne plakken snijden. Inwrijven met citroensap. Bakken in hete olie of margarine, niet te droog.

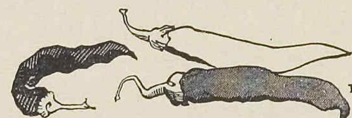
Worstjes gampang

Worstjes uit blik of rookworst in schijven snijden. Goreng met gesneden lombok idjoe, uien en knoflook in boter of olie. Vetsin, suiker en citroensap naar smaak toevoegen.

Soep haast-je-repje

2 ons rundergehakt met een vork losprakken en in een pan water opzetten. Toevoegen 1 klein pakje gesneden soepgroenten, zout, peper, notemuskaat. Is alles gaar dan een maggi-blokje bijdoen en een klein blikje soepballetjes.

L.D.

De Bali-Expeditie van 1906 (V)

(SLOT)

De landing verliep zonder incidenten

Met het verslag van de landing van de troepen bij Sanoer besluiten wij (voorlopig) het interessante verslag van jhr. dr. H. M. van Weede over de Bali-expeditie van 1906. Het verhaal van de grote tragedie die zich op het eiland der Goden afspeelde bewaren wij nog even. Voor de lezers, die deze inleiding als één geheel willen lezen volgen hier nog de data, waarop deze stukken zijn verschenen: 15 nov.'72, 1 febr. '73, 15 april en 15 mei.

Gedurende den avond van den 13den September kwamen er een paar goesti's uit Boeleleng, die als tolken zouden dienst doen, in hun schilderachtig Balineesch costuum aan boord. Aan het einde van den laatsten maaltijd voor de operatiën bracht de heer Lambach op het welslagen daarvan een krachtigen dronk uit, die door den Generaal werd beantwoord. Na het eten was er op het dek een prachtig schouwspel waar te nemen, en had men niet geweten dat men op expeditie was, en dat men om zich heen slechts oorlogsbodems en transportschepen had liggen, zoo zoude men bij den eersten oogopslag gemeend hebben eene feestelijke illuminatie te aanschouwen. In het kabbelende water weerspiegelden zich de rijen der lichten op de vaartuigen, in de verte aan boord van de Baud en van de Camphuys speelden de bataillonmuziekkorpsen vroolijke marschen, en over het watervlak danste de schijn der lantaarns van op-en neervarende sloepen: maar wat vooral een fantastisch gezicht opleverde, was de schelle en beweeglijke verlichting der kust van Sanoer door de zoeklichten der oorlogsbodems. Het geheel maakte den indruk eener "fête de nuit" Langen tijd om dit alles aan te zien hadden wij intusschen niet; en vroeg gingen wij te kooi, daar de landing van het eerste echelon den volgenden ochtend te zeven ure moest plaats hebben.

De reede van Pabean Sanoer is voor eene landing de geschiktste van geheel Zuid-Bali; voor de plaats zelve is een rif gelegen, en de marine had dus een punt 250 meter ten noorden daarvan aangewezen om er de troepen aan wal te zetten; op ½ kilometer van het strand konden de schepen daar nog op vijf vaam diepte ankeren. Achter het strand loopt het terrein over een afstand van 600 meter ongeveer 20 meter omhoog, en is verder vrij vlak. Het landschap bestaat uit open veld en de marine kon dus de landing krachtig ondersteunen.

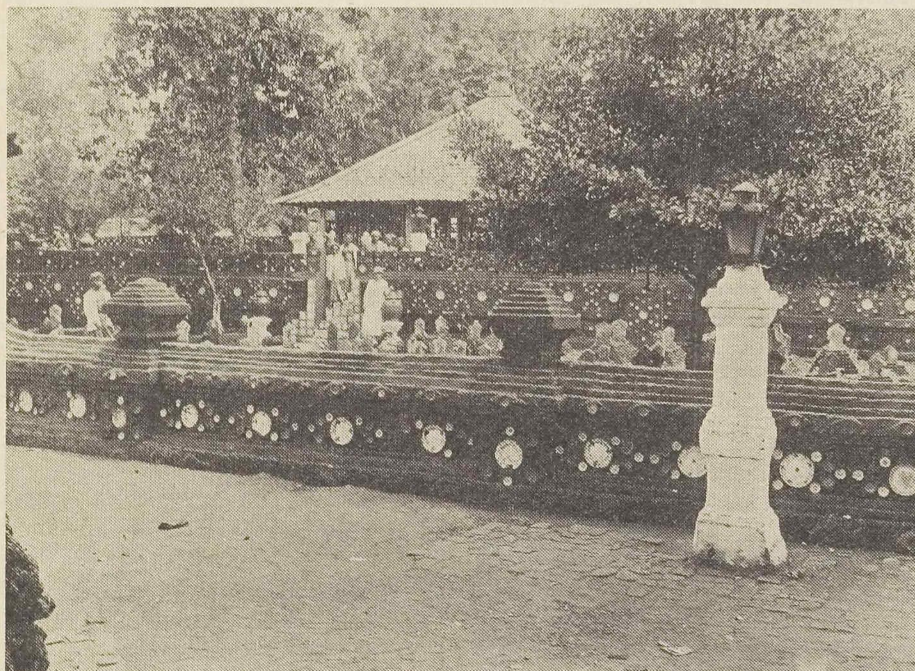
Van boord af ontwaarde men duidelijk het in een dicht klapperbosch gelegen Pabean Sanoer, ten zuiden waarvan zich vele bosschen uitstrekten. Sanoer, eveneens te midden der palmen gelegen, was 600 meter landinwaarts achter Pabean Sanoer zichtbaar. Overigens was de kuststreek bedekt met tabaks- en met maisvelden, afgebroken door enkele groepen klapperbomen, terwijl men op 6 km. afstand het bosch bemerkte waarin de hoofdplaats en de poeri Den Pasar gelegen waren.

Van de schepen gezien liep dit bosch schijnbaar ineen met dat van de desa Kesiman. De poeri van Den Pasar was niet te zien, doch de richting er van was voor de artillerie op de schepen door middel van de kaart en van hooge boomen aan de kust genoegzaam bepaald. Dat hare granaten den weg naar Den Pasar wisten te vinden, bewezen ons een paar dagen later de verwoestingen, aangericht op het dak der hanenklopbaan, in den poeri zelven en op andere centrale punten.

Den 14den September, op het aangeduide uur, namen de troepen in de sloepen plaats. De zee was, in tegenstelling met de voorafgaande en met de volgende dagen, zeer rustig. Groot belang leverde de landing niet op, want de Baliërs hadden wijselijk afgezien van eene bemoeielijking dezer operatie.

Zonder slag of stoot zetten dus de eerste troepen voet aan wal, en vormden snel in het voorterrein eene uitgebreide voorpostenlinie. Weldra volgden het tweede echelon, daarna het derde, de bagage, enz. Aangezien intusschen de branding van lieverlede weer sterker werd, had de intendance die het laatst kwam, het zwaarste werk en duurde hare landing geruimen tijd.

Spoedig na het begin der expeditie kreeg men, zooals ons later bleek, te Batavia en elders eene eigenaardige critiek op hare leiding te hooren en te lezen. Men vroeg zich af waarom de troepen niet terstond na de landing naar Den Pasar waren opgerukt, ten einde het veni, vidi, vici-systeem toe te passen. De stuurlui aan den wal vergaten hierbij echter eenige bijzonderheden, en in de eerste plaats deze, dat de radja van Badoeng den 14den September met aanzienlijke en geheel ongeschokte krachten tegenover ons stond. Een overhaast toegrijpen zoude ons dus vermoedelijk op onnoodige, zware verliezen te staan zijn gekomen,

De dochter van een hoofdofficier (ten tijde van de Bali-expeditie kapitein, de latere generaal Bakker, laatstelijk divisie-cmdt. te Batavia) die in deze oorlog gevochten had, bracht ons bovenstaande foto, waarvan haar vader haar vroeger vertelde hoe soldaten met hun sabel zulke porceleinen bordjes als op de foto duidelijk te zien zijn, van de muur los wrikten en meenamen als souvenir.

Het complex dat hier is afgebeeld, is een "poeri" (paleis van een prins, aldus Covarrubias). Het ligt bij Den Pasar en recente bezoekers aan die stad hebben het nog gezien. Op ons maakt het gedeelte op de voorgrond de indruk een Mohammedaans kerkhof te zijn. Is een gedeelte van de poeri wellicht ingeruimd voor begraafplaats?

Wij zijn ons er rustig van bewust dat de anti-koloniale Beschermers der Mensheid dit plaatje dankbaar zullen gebruiken om ons Indisch verleden nog meer te bekladden, om daarna in devotie neer te knielen aan de voeten der socialistische en communistische machten vóór en de talloze neo-kolonialen ná de oorlog. Wie geboren is met een mentale slavennatuur leert nergens wat van......

hetgeen des te onverantwoordelijker geweest ware, wijl de krijgsgeschiedenis ons, juist waar het onzen Balischen vijand betrof, tot groote voorzichtigheid aanmaande.

Een tweede factor die aan den directen opmarsch in den weg stond, en waarvan de critiek, opmerkelijk genoeg, niet eens gewag heeft gemaakt, was in de omstandigheid gelegen dat op den landingsdag aan de 4000 man troepen slechts voor twee dagen rantsoen had kunnen worden verstrekt, en zulks tengevolge van de branding welke des namiddags kwam opzetten. Voor eene behoorlijke proviandering met het oog op de te ondernemen tochten was dus een langer oponthoud te Sanoer noodig.

Ik kwam bij de landing van het tweede echelon in eene der samengekoppelde sloepen te zitten, welke door 'n stoomsloep landinwaarts werd gesleept.

Op dertig meter van het droge sprong men te water en het vijandelijke gebied was betreden. Dit landen, alsmede het aan wal brengen van provisiën en van materiaal gaf veel werk, en maakte dat er op het strand groote drukte heerschte.

De eerste taak daarna bestond in het verder landinwaarts schuiven der voorpostlinie, in het bezetten van den hoofdweg, die naar de 600 meter van daar gelegen desa Sanoer voert, en in het uitzoeken van geschikte plaatsen om te bivouakeeren. Daartoe leenden zich het best de ommuurde terreinen van twee groote Chineesche erven, aan de kust te Pabean Sanoer, en te Sanoer. Uit deze woningen werden de eigenaren, Chineesche belastingpachters met hun gevolg weggezonden. Zij maakten bij hun vertrek allerzonderlingste grimassen en de vrouwen huilden, doch dit was voor ons geen bezwaar om ons zoo gemakkelijk mogelijk binnen genoemde erven te installeren.

Het commando, de staf, de genie, de cavalerie, het 11de en het 18de bataillon de marinelandingsdivisie en het veldpostkantoor werden alle te Sanoer gelegerd; tevens bevonden zich daar de Luit. t/z, 1e klasse van Umbgrove, vroeger commandant van Hr. Ms. Serdang, thans belast met de regeling van het verband tusschen landmacht en zeemacht, pastoor Fischer, Mr. Thieme en mijn persoon. Het 20ste bataillon, de artillerie, de magazijnen en een deel der genie lagen te Pabean Sanoer.

Een rechte weg liep van de kust, midden door de gronden van laatstgenoemde plaats, langs het bivouak Sanoer naar de desa van dezen naam. Op het veld tusschen beide bivouaks stond tabak.

Het was de moeite waard om binnen de door ons bezette, in vakken verdeelde ruimte, de verschillende bivouakplaatsen te bezoeken.

Aan den wegkant lag het 11de bataillon in lange gelederen om de slaapplaatsen der officieren heen, en aan de tegenovergestelde zijde lagen de landingsdivisie en het 18de bat. die zich met behulp van klapperbladen een bijzonder geriefelijk logies hadden weten te verschaffen. Luit. Goester was onder een afdakje geinstalleerd, dicht bij den wijden kring der Australische ponies, aan een vleugel van de tampats der cavaleristen. Het middelpunt van alles vormden de gebouwen, die tot hoofdkwartier waren gekozen van den generaal en van den staf. Zij bestonden uit de woning van den Chinees en uit eene steenen schuur; tusschen die twee gebouwen in, bevond zich een open plein; de daaraan gelegen bijgebouwen werden gebruikt voor veldpostkantoor en voor hospitaal. In genoemde schuur had Karemin, mijn jongen, met behendigen spoed ook mijn rieten slaapmat, alsmede de bagage, die ik in twee stukken imitatieleer medegenomen had, ondergebracht; een veldbed of matras had ik ditmaal niet bij mij: de mat voldeed onder de gegeven omstandigheden, het droge jaargetijde en de korte duur der expeditie in aanmerking genomen, volkomen.

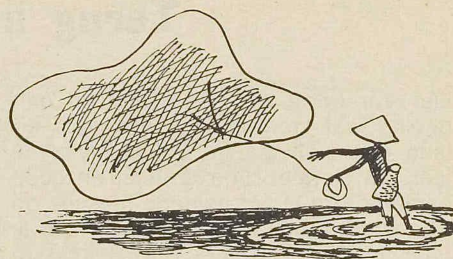
De posten werden vooruitgeschoven langs de schone poera van Sanoer, tot aan den westelijken desa-rand, van waar men een uitzicht had over de bebouwde vlakte tot Den Pasar toe. Deze was bijna geheel bedekt met mais, riet en tabak. Geen vijand vertoonde zich daarop, want de vorst, die beducht was voor het marinegeschut, had zich ten doel gesteld ons op de vlakte te lokken, ten einde daar stand te houden.

Van zijne lieden kregen wij den eersten dag slechts den poenggawa van Sanoer te zien, die geheel bedwelmd door opium, naar het kwartier van den generaal werd gebracht.

Intusschen waren er een bepaald aantal schoten met het 24cm. geschut van de Hertog Hendrik op Den Pasar afgegeven, en dit vuur herhaalde zich de volgende dagen geregeld. Suizend vlogen de granaten over het bivouak, en een doffe knal in de verte wees er telkens op dat zij gesprongen waren.

Tegelijkertijd vergewisten zich onze spionnen waar de projectielen neerkwamen en hunne rapporten maakten het mogelijk, om voor zoover noodig correcties in 't richten aan te brengen. Den avond van den eersten dag aan wal, dineerde ieder die bij den staf ondergebracht was, alleen, en kon men dus zijne onverdeelde aandacht wijden aan het uitstekende eten, dat wij aan de nooit volprezen zorgen van kapitein van Genderen Stort te danken hadden.

De afwisseling in de dagelijksche menu's, en de blijkbaar heilzame invloed

van het oog des meesters op de bereiding der maaltijden, maakten dat wij steeds de genoeglijkste herinneringen zullen behouden aan het Luilekkerland, dat de Balische stafmenage voor ons schiep.

Dien nacht verwachtte men een lansaanval, want deze zoude, bij de groote overmacht van den vijand, en bij de mogelijkheid om ons door de hooge tabaksvelden, ongezien tot op korten afstand te naderen, zekere kansen van slagen hebben geboden. Dicht struikgewas en andere terreinhindernissen die den Baliërs tot dekking hadden kunnen dienen, werden dus zooveel mogelijk uit den weg geruimd. De posten werden bij het vallen der duisternis uit de bebouwde desa ingetrokken en daarentegen binnen 't kamp aan den ringmuur verdubbeld; deze muur was aan den buitenkant twee meter hoog. Om elk der twee bivouaks heen, was op 100 meter afstand van den muur eene rij lantaarns op stokken geplaatst, waartusschen niets ongemerkt kon passeeren. Schitterend mooi was 's nachts de aanblik dien het landschap bood; de zoeklichten der marine wierpen om onze omgeving een helderen schijn, maar lieten de bivouaks steeds in het duister, zoodat men van uit deze laatste, een prachtig uitzicht had op de branding en op het strand. Tot 11 uren toe bleef ik dit schouwspel gadeslaan, en daarna ging ik slapen, met het voorgevoel dat wij waarschijnlijk vóór het aanbreken van den dag door alarmsignalen zouden worden gewekt. Dit kwam echter niet uit; de nacht verliep zonder stoornis, doch te vijf uren, vóór dat de posten weer naar den westrand van de kampong Sanoer waren afgemarcheerd, kreeg de assistent-resident Schwarz door spionnen het bericht, dat wij op korten afstand door duizenden Baliërs waren omsingeld, waarvan de meesten met lansen en krissen gewapend waren, terwijl het aantal geweerdragenden moeilijk was te bepalen. Deze tijdingen werden den generaal spoedig door meldingen der voorposten bevestigd. De vijand kwam hoofdzakelijk uit zuidelijke en westelijke richting opzetten - stil en bijna onmerkbaar - en had de desa zelve grootendeels reeds bezet.

Te zes uren werden er ten zuiden van het Chineesche erf, op honderd à honderdvijftig meter, in het tabaksveld en in een klapperbosch talrijke lanspunten opgemerkt, welker dragers zich in gebukte houding, door het hooge gras verborgen, in onze richting voortbewogen.

Terug in Padang

De zeer korte tijd in Padang en omgeving was geweldig. Ik ging dus alleen met mijn oudste dochter van 13 jaar. En U weet, hoe critisch en geen blad-voor-de-mond nemend meisjes op die leeftijd kunnen zijn. Dus had ik haar in het vliegtuig van Singapore naar Padang geïndoctrineerd, om geen onjuiste of te critische opmerkingen te maken in het Nederlands. Hoe goed dit was, bleek meteen al op het vliegveld in Padang. De immigratie-officier nam de paspoorten in ontvangst en tijdens het doorkijken, stempelen, etc., ontspon zich een geanimeerd gesprek tussen hem en mij in de Bahasa.

Toen hij klaar was, overhandigde hij mij de paspoorten en zei in perfect Nederlands: "Als 't U blieft Mijnheer, ik hoop, dat U een goede tijd hier zuit hebben", waarop we nog even praatten in het Nederlands.

Zodra ik alleen was met m'n dochter, zei ik: "Zie je wel, hoe goed men hier Nederlands spreekt." Een volkomen overbodige opmerking uiteraard, want dat had ze zelf natuurlijk direct gehoord!

We zijn op advies van een Italiaan, die ook in het vliegtuig zat en in Padang werkte, naar het Grand Hotel gegaan. Een ander goed hotel is "Mariani": verder waren er geen redelijke hotels, zei hij.

Welnu, Grand Hotel was weliswaar niet zo groot (vergeleken bij Singapore en later bij de hotels in Medan), maar het was bijzonder gezellig en de mensen deden het uiterste, om het ons naar de zin te maken. En het eten! Kaleio, rendang Padang, etc., zonder meer zalig!

Waarschijnlijk voor de Javaanse smaak te veel tjabé, maar voor mij als "Sumatraan" een verrukking.

Het meest merkwaardige en roerende was voor mij echter het opwindend gevoel "thuis te komen". Ik had niet verwacht, dat dit zo sterk zou zijn. Per slot ben ik in West-Sumatra geweest, toen ik 3-4 jaar was.

's Middags zijn we met een sado-tje rond gereden, om de plekjes te vinden, waar mijn vrouw als dominee's dochter gewoond had.

Het kerkje vonden we wel, het huis niet. Het oude Gouverneurshuis staat er nog. Daartegenover heeft men een nieuw regeringsgebouw neergezet: modern met de dak-formatie in traditionele stijl van Minankabau. Erg fraai.

De volgende dag vertrokken we vroeg met een taxi voor een tocht naar het Meer van Menindjau, Boekit Tinggi, Padang Pandjang, langs het meer van Singkarak via Solok. Na een ½ uur buiten Padang begaf de motor het. De chauffeur, een genaturaliseerde Chinees, zei na een poosje van onderzoek: "Aku-nja angus". Of de dynamo, technisch ben ik niet. In ieder geval, hij

"sambungde" het een en het ander en toen ging het met een ware doodsveachting terug naar Padang, alwaar we een andere taxi namen, met een jonge Sumatraan als chauffeur.

Had de eerste taxi in 't eerste halve uur al drie kippen doodgereden (bij iedere kip zei hij: "Brengkali tida mati djuga (!)" De tweede taxi deed het wat rustiger. Van Padang gingen we eerst naar het meer van Menindjau. Waarlijk fantastisch, zoals het er ligt ingesloten door bergen. Het stenen uitzichtpostje staat er nog: dit is vóór je de 44 bochten naar beneden gaat.

Het huis, waar we in 1934 woonden en het kantoor van Pa aan de andere kant, stonden er nog. Alles véél kleiner, dan het in je herinnering was. De waringin aan het meer, waar we vroeger zwommen, stond er ook nog.

Van hier naar Boekit Tinggi, waar we in een locaal restaurant aten (rijst, vis kip, sajur, etc. en een groot glas advocaat toe); met z'n drieën voor *f* 3,45 en lekker.

Toen boven langs het meer van Singkarak terug naar beneden. Na het prachtige meer van Menindjau vielen alle meren tegen, Toba-meer incluis. De hele tocht van bijkans 13 uren over redelijke, maar soms toch banden-verslijtende wegen, kostte alles bij elkaar niet meer dan *f* 75,— De volgende morgen moesten we helaas al verder naar beneden.

Is Sum. Westkust nog practisch onbedorven, de Oostkust is veel drukker en bruisender qua handel, toerisme e.d. Via Mevr. Ambu, die bij Harrison and Craft werkte en die mijn boeking in de voormalige BPM bungalow in Brastagi in orde maakte (is nu staatshotel), allemaal gratis voor niets, kwam ik in contact met een Nederlander, die voor ICI werkte.

We werden prompt uitgenodigd voor thee en later bier en nog later eten in het nieuwe, net geopende zeer grootse "Hotel Safari Toba" (zelf zaten we in Hotel Surga-Surga.)

Deze Nederlander bood ook meteen zijn Peugeot 404 stationwagen aan, met chauffeur, omdat hij en zijn vrouw toch enkele dagen naar Singapore gingen. Geweldig gastvrij en behulpzaam dus en voor ons ideaal. De chauffeur, een Javaan, kende iedere weg op de Oostkust.

Brastagi was zalig ouderwets, nog djongossen uit de BPM-tijd, ook borden met BPM, etc. Verrukkelijke marquisa en terong blanda en mijn dochter moest natuurlijk paardrijden.

Wat zijn die Batak-paardjes mooi en lekker vurig. Volgende dag over de Karo-hoogvlakte naar het Toba-meer. Erg mooi en groots. Prapat-zelf viel me tegen - net Loosdrecht, zoals het volgebouwd is met talloze bungalows - de meeste lelijk. Het oude Prapat-Hotel is volledig ingebouwd. Vandaar weer terug naar Brastagi en de volgende dag via Medan, Lubuk Pakam naar Kisaram, waar we de gast waren van een oude sobat-collega, Dr. Dieben, die er in een rubber-plantage-hospitaal werkte. Hij bracht ons de volgende dag naar Pematang Siantar, waar we aten in het Siantarhotel. Ook dit hotel trof me door z'n bouwstijl - bijzonder leuk hotel; brandschoon en nog met **Heeren** op de desbetreffende deur. Een echt-tempo dulu hotel.

Vandaar terug naar Medan en de volgende dag door naar Bangkok, dat ons zéér tegenviel na het gezellige, gastvrije Indonesia.

De hele trip in Indonesia (Sumatra dan) was een groot succes. We hadden geen enkel probleem en ondervonden geen enkele anti-belanda houding.

Het meest aangrijpende was het gevoel, weer thuis te zijn. Hoewel geboren en getogen, ben ik er na 1946 nog maar 2 jaar terug geweest ('58-'60) en het was, geloof ik, voor een deel de spanning van "hoe zal ik door de Indonesiërs tegemoet getreden worden" na 22 jaren en het bevrijdende gevoel, toen alles zo geweldig goed viel en ging.

Ik ben blij nu naar Padang en omstreken geweest te zijn, want binnen enkele jaren zal ook daar het toerisme hoogtij vieren.

Dit brengt uiteraard geld in het laatje voor de inwoners en de toerist zal er genieten, maar of land en volk dan nog lang het huidige karakter zullen houden, is de vraag.

Er komt een echt Grand-Hotel van diverse verdiepingen in Padang, en een recreatie- watersportcentrum in Menindjau en ga zo maar voort. Helaas zal

(lees verder volgende pag., onderaan)

LOEAR BATANG

Wanneer je in tempo doeloe in het oude Betawie van een rasechte orang Betawie de absolute waarheid wilde vernemen, kon je hem wel bij de Koran laten zweren, maar ook bij de geest van Loear Batang, waar ze vroeger een diep ontzag voor hadden (is het nog zo). En als de ondervraagde liet horen: "Biar ditjekèk Loear Batang," (moge de geest van Loear Batang mij wurgen) dan kon je er vast op aan.
In de heilige plaats Luar Batang (lett. buiten of voorbij de oude Bataviase Boom) bevindt zich het graf van de uit Arabië afkomstige geestelijke
WALI ALLAH AL HABIB HUSEIN BIN ABUBAKAR BIN ABDULLAH ALAYDRUS, die zich aldaar had gevestigd en bij zijn leven veel goeds heeft gedaan voor armen en misdeelden. Op 27 Puasa 1169 is hij daar overleden en bijgezet. Dit graf van de "eerste" Djakartaan is een bedevaartplaats geworden voor allen, die hun dank willen uitspreken voor verkregen gunsten.

Vooral op vrijdag en zondag wemelt het van de "pelgrims", vaak vergezeld van de hele familie. Vanaf Pasar Ikan gaat men eerst over een bruggetje rechtsaf naar Pasar Luar Batang, over een ander bruggetje en dan is men er zó. Eerst gaat het langs een aantal stalletjes, waar o.a. offergaven te koop zijn en ook zijn er talrijke bedelaars, die hopen op de milde gaven van de dankbaren. Dan komt men aan het ommuurde complex gebouwen, waarbinnen zich het eigenlijke graf bevindt en brengt zijn offers of lost een gedane belofte in, b.v. een geit als dankoffer.

V.N.M.

---

het toch wel die kant uitgaan en daarom ga ik er dit jaar met de hele familie (5 kinderen) naar toe. Dan kunnen zij ook nog even genieten. Te meer, daar ik hoorde, dat ik binnen enkele maanden overgeplaatst wordt. Waar heen, wist men nog niet, maar wel, dat het weg uit Z.O. Azië is. Daarom wil ik de kinderen naast het luxe leven in een Shell **kamp** in de tropen, ook nog even laten zien, hoe andere mensen elders in dit deel der wereld leven, want voor mij blijft Z.O. Azië hèt beste deel der wereld. De luxe en het bruisende van Singapore, de idyllische rust van Penang, de bevolking van Brunei en Serawak, met name de Dajaks en oudere stammen en dan natuurlijk de totaliteit van Sumatra.

Zo zou je door kunnen gaan, hetgeen ik niet doe.

Dr. Th. van Hoeve
Brunei

Elke minuut komen er tweehonderd bij

Vandaag de dag is onze planeet enorm overbevolkt. Tegen het eind van dit jaar zal de wereldbevolking bijna vier miljard bedragen. En naar alle waarschijnlijkheid wordt dit aantal in slechts 35 jaren verdubbeld. Als U deze paragraaf heeft doorgelezen, zullen er veertig nieuwe wereldburgers zijn geboren en als U aan het eind van dit artikel bent, is dit aantal tot 750 gegroeid, aldus de Sunday Times van 6 Mei j.l.

Met deze aanwas wordt de wereld geconfronteerd - elk uur meer dan 11.000, elke dag bijna 300.000. Nog erger: gedurende elk van de resterende 27 jaren van deze eeuw zijn er hoogstwaarschijnlijk 95 miljoen bijgekomen.

Hoe bezien wij dit geweldige aantal van 95 millioen in het juiste perspectief? Het is ongeveer gelijk aan de tegenwoordige bevolking van Japan en Brazilië en bijna gelijk aan de gezamenlijke bevolking van Canada, Australië, Nieuw Zeeland en Engeland.

Omdat deze stortvloed niet te stuiten is, zullen er hoe langer hoe meer mensen de landen van de derde wereld gaan bevolken, in Azië, Afrika en Latijns Amerika, en betrekkelijk minder de ontwikkelde landen. Aan het begin van de 21e eeuw zal een op de zes wereldbewoners een Chinees zijn, een op de vier een Indiër, een op de acht een Afrikaan, een op de tien een bewoner van Latijns Amerika. Aan de andere kant: minder dan een op de 100 een Engelsman en de EEG landen zullen minder dan 5 % van de wereldbevolking bevatten.

URBANISATIE

De overbevolking is de oorzaak, dat de geschiedenis zich met buitengewone snelheid voortspoedt. De kwaal doordringt alles: er is nauwelijks een aspect van onze huidige samenleving, dat daardoor niet besmet is. De wereldbevolkingscrisis draagt enorm bij aan de **urbanisatie:** het is inderdaad een van de grote sociale verschijnselen van de twintigste eeuw, dat er een trek (soms kan men spreken van een stormloop) is van de plattelandsbevolking naar de stad, de urbanisatie verspreidt zich over de wereld als een kwaadaardig kankergezwel.

Milieuverval is onafscheidelijk verbonden met overbevolking die bijdraagt tot de vervuiling van steden, rivieren, meren en zeeën en het overal neergooien op de aarde van alle soorten van afval. Het bemoedigt de verderfelijke invloed van auto's en door vernieling van hun natuurlijke omgeving wordt de aarde beroofd van waardevolle en exotische diersoorten. In het kielzog van overbevolking volgen grote hongersnoden en een plotselinge bevolkingsaanwas kan een belangrijke rol spelen in het scheppen van sociale omstandigheden die voeren tot een oorlog, hetwelk wij hebben kunnen meemaken in 1971, toen een aantal gebeurtenissen leidden tot het vestigen van Bangladesh.

ENERGIE-CRISIS

De bevolkingsaanwas is onverbrekelijk verbonden aan de tegenwoordige **energie-crisis,** die door de mens zelve is veroorzaakt en die het resultaat is van de politiek van economische expansie die met een steeds grotere begerigheid door politici en regeringen sedert het einde der tweede Wereldoorlog wordt gevolgd.

Het einde van de natuurlijke rijkdommen aan olie en aardgas is spoedig in zicht en het is waarschijnlijk, dat deze bronnen zullen zijn uitgeput nog voordat andere energiebronnen, b.v. atoomenergie, het toepassen van zonne-energie dan wel getijdestromen of geothermische energie, als vervangers in gebruik zullen zijn genomen.

Het is mogelijk, dat de 18de april 1973 later beschouwd kan worden als een van de grote keerpunten in de geschiedenis, want op die datum bracht president Nixon de "genadestoot" toe, door in het openbaar te verklaren dat het tijdperk van de goedkope brandstoffen voorbij was en dat de VS voor een energie-crisis stond. Hij stelde enorme sommen beschikbaar voor het onderzoek naar alternatieve krachtbronnen en hij verdrievoudigde het oppervlak van het Amerikaanse Continentale plat voor het zoeken naar olie. Maar andere industriële kolossen, met name Japan en de EEG landen zullen ook in actie komen. De politieke consequenties daarvan zijn hoogst ernstig.

Het voortbestaan van onze planeet wordt in de waagschaal gesteld door de produktie van de mens en de daarmee verbonden uitputting van natuurlijke bronnen. De kwalen, waaraan wij nu lijden zijn op verraderlijke manier ontstaan en zijn nu diepgeworteld en gecompliceerd. Overbevolking is geen probleem voor de toekomst: wij zitten er NU mee. Hoe langer tijd we ons veroorloven om de problemen te onderkennen, hoe ongunstiger de uiteindelijke prognose voor het menselijke ras zal uitvallen.

*

Maar als we onze kranten lezen met al hun vaak platvloerse, domme politieke en sociale ruzietjes, vragen we ons wél af: uit welke groepering moet gecoördineerd denken van hogere orde komen? Als één van de kleinste landjes van de wereld de langste kabinetscrisis doormaakt van hee! Europa, en blijft ruziën, hoe zouden wij dan besef kunnen opbrengen wat in de **wereld** gedaan zou moeten worden?

Red.

De verlorenen

Zoals U weet, verschijnen er in Tong Tong vaak oproepen om verdwenen mensen op te sporen. Meestal betreft het bijna vergeten vrienden of familieleden, maar er zijn ook "verlorenen" bij, die eens totaal verstoten werden, b.v. onwettige kinderen, of zelfs broers of zusters met wie men "gebrouilleerd" was geraakt of die Indonesiër geworden waren.

Het doet ons deugd dat er a. toch nog altijd mensen zijn op de wereld die per sé willen goed maken wat eens bedorven werd, b. dat door een soms wonderlijke bestiering van het lot, zulke opsporingen vaak nog slagen ook, al is het soms **meer dan een halve eeuw** geleden, dat een ongeziene baby door een enorm miljoenenvolk werd "verslonden".

Technisch is het vaak onmogelijk iets terug te vinden, vooral meisjes wier naam door een huwelijk verloren raakt, of die al direct een Indonesische naam kregen. Ook is er nooit een sprookjesachtige "beloning"gewonnen of zo, en toch zijn we altijd dankbaar als verlorenen teruggevonden zijn. Tong Tong dankt zijn lezerskring ten zeerste voor alle betoonde hulpvaardigheid in deze.

T.R.

Op 16 mei 1973 overleed tot onze grote droefheid, mevrouw

A. DE LANGEN-WARTENA

weduwe van
Prof. Dr. C. D. de Langen
83 jaar oud.

Namens de hele familie:
Alkmaar:
H. de Langen
I. B. E. de Langen-Ostermann
Utrecht:
L. Rempt-de Langen
F. Rempt
en kleinkinderen

De Oldenborgh, fl. 90
Arnhemse Bovenweg 16, Zeist
De crematie heeft in alle stilte plaatsgevonden.

H.B.S. - Bandung

De heer D. C. W. Engelsman schreef ons:

Naar aanleiding van het stuk van A. M. Freusberg over de Bandungse H.B.S. in Uw nummer van 15 Maart zou ik gaarne enige opmerkingen maken.

1. De Heer Pufkus gaf behalve Wiskundelessen ook Boekhouden. Ik betwijfel of er naast hem nog een andere Boekhoudleraar aan de HBS was verbonden.
2. Naast de Heer Blijdensteijn staat inderdaad de wiskunde leraar Dr. Thijssen.
3. Naast Dr. Noé staat iemand die ik mij niet herinner, maar daarnaast de Heer Kingma leraar Frans, vervolgens de Wiskundeleraar Dr. van Milaan, daarnaast de Heer Metzlar, leraar Duits, vervolgens een onbekende, tenzij dit is Drs. Lubbers, leraar Duits, en daarnaast volgt de Wiskundeleraar van Nunes.
4. Achter Dr. Noé herken ik de Heer Zandvoort, leraar Nederlands.
5. Als oud lid van de vereniging The Bachelors bestrijd ik met kracht de bewering dat deze club de zedenverwildering op de H.B.S. in de hand werkte. Wij waren een club die, niet zoals Temesias slechts het vermaak diende, maar wij wilden zijn: een club van vriénden. Daarom waren er ook slechts 20 leden. Wij waren van mening dat een groter aantal het doel zou schaden. Dat The Bachelors onder dwang van Dr. Gisolf zou zijn opgeheven heb ik nooit gehoord terwijl ik ook na onze H.B.S. tijd contact genoeg met de voorzitter had.
6. Natuurlijk was er een sterke hand nodig en vanzelf kon Dr. Gisolf het alle 850 leerlingen, vele ouders en het lerarencorps niet altijd volkomen naar de zin maken.
7. Er wordt gesuggereerd dat er een tijd zou zijn geweest dat meerdere meisjes of wel dat er geregeld meisjes naar Nederland vertrokken omdat zij in verwachting zouden zijn. Hier is bepaald sprake van overdrijving. Mij zijn twee gevallen ter ore gekomen, maar ik zou er bepaald niet op durven zweren dat de beschuldiging waar is. Overigens zou het niet zo erg verwonderlijk zijn als men in aanmerking neemt dat in mijn tijd de leeftijd van de vrouwelijke en mannelijke leerlingen dikwijls vrij hoog lag. Zelfs herinner ik mij dat er twee getrouwde leerlingen waren, die beiden het eindexamen wilden doen om in hun ambtelijke carrière verder te kunnen komen.

Indische feestavond te Haarlem

Uit een brief van Si Aart namen wij het volgende over:

Afgelopen vrijdagavond 27 april heeft de dansgroep Kupu-kupu Djawa (Vlinders van Java) een uitvoering gegeven in het wijkcentrum van Schalkwijk te Haarlem. Allereerst veel lof voor het werk en inspanning van het echtpaar Wielandt en hun medewerkers, die er hun vrije tijd aan opofferden, maar de prestaties op de uitvoering waren GOED te noemen en vragen om meer. Bij de Indonesische dansen was het merkbaar, dat de uitvoerenden hart en ziel in hun werk hadden gelegd. Deze amateurs, die geheel belangeloos optraden, verdienden eigenlijk allen met name genoemd te worden, maar het gevaar bestaat, dat er enkelen vergeten zouden worden, die hun onmisbaar steentje hebben bijgedragen tot het succes. Vandaar geen namen, maar hulde aan de hele groep en staf. Tussen de nummers door liet Annie Cherie zich horen, waarvoor zij beloond werd met een staand applaus. Namens alle toeschouwers spreek ik mijn bijzondere dank uit aan haar en de dansgroep en wil dit besluiten met de aansporing tot alle Indo's:

> Als U een der talrijke Indische avonden bezoekt, hetzij Pasar Malams, shows etc., wilt U dan alle Indische dansgroepen, orkesten, ensembles, vocalisten ontvangen en belonen met een hartverwarmend applaus? Het is iets van ONS, waar wij met recht trots op mogen wezen.

Wij sluiten ons graag bij Si Aart aan.

Red.

Ular Djatoh de vallende worm

Naar een artikel van J. C. Lamster.

Een heel bijzondere lekkernij, die alleen eens in het jaar is te bemachtigen, is de ular djatoh (vallende worm). Dit zijn zeewormen (Lysydice oele Hortt), die normaal leven op de bodem van de diepzee. Maar op een bepaalde nacht in het jaar verlaten zij ter voortplanting hun woonplaats en komen in zulke dichte scholen naar de kust, dat de oppervlakte van de zee wordt veranderd in een krioelende massa glibberdieren. Zodra de kustbewoners hun aanwezigheid opmerken, wordt er 'groot alarm' geslagen en - zoals in de baai van Ambon - loopt letterlijk iedereen naar het strand of begeeft zich in vaartuigjes op het water om de rijkdom op te scheppen en te bewaren in manden, potten en wat niet al. Jammer genoeg duurt de pret niet lang, want zodra de maan zich vertoont, gaan de wormen weg. De volgende morgen wordt de vangst, die bestaat uit ongeveer tien cm lange groene en roodachtige wormen gesorteerd en ingezouten. Ze zien er onappetijtelijk uit, om niet te zeggen afstotend, maar ze zijn een welkome en gratis lekkernij, waar je niets voor hoeft te doen dan alleen maar opscheppen. Behalve in de baai van Ambon verschijnen deze wormen ook nog aan de kust van het Bantamse en de Kai-eilanden en daar veronderstelt men, dat de wormen uit de lucht komen vallen, vandaar de naam.

De redactie nodigt hierbij de lezers uit om hun eigen ervaringen mede te delen, b.v. over andere vindplaatsen, lokale benamingen, etc.

V. N. Moens

BELEVENISSEN VAN EEN RECHTER IN VOORMALIG NEDERLANDS-OOST-INDIE (XIV)

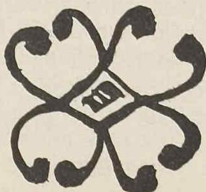
DOOR MR. M. J. A. OOSTWOUD-WIJDENES

Twee bijzondere gebeurtenissen op een landraadszitting (slot)

Eerst moest de Djaksa zelf maar eens het voorbeeld geven. Hij kuchte drie maal...... Het bleef stil...... Overal vragende blikken...... "Oppas!, was het in de kamer te horen? En wat zegt 'mBok Minah?", riep de voorzitter. Oppas keek om de hoek; verdween weer; kwam toen naar buiten en zei: "Ze zegt "Ja", Kandjeng".
"Wát "Ja?"
"Dat ze heeft horen kuchen." "Goed. Maar wie kuchte?"
"Dat weet ik niet." "Weet **zij** dat niet?" Opps vroeg het haar,
"Dat weet ik niet." "Weet **zij** dat niet?" Oppas vroeg 't haar, van buiten de kamer......; gaf het antwoord door: "Nee", alleen maar "Ja" roepen als zij de beklaagde hoort kuchen; begrepen?"

Het is weer stil... Er kucht iemand buiten de zaal; (voor de grap?) De voorzitter streng: "SSt!"... Dan wijst hij 't jongste Landraadslid aan... Die heeft misschien nooit komedie gespeeld en hij is niet verkouden. Hoe moet je dan kuchen? Of vind hij dit gedoe beneden zijn waardigheid? Hij blijft in elk geval zwijgend naar de voorzitter kijken... Die dacht net, hem dan maar over te slaan, toen onverhoeds en extra ruchtbaar in de stilte het oudste Landraadslid een stevige boer laat: "UGH!" (Niemand lacht, behalve even glim- de president.) Uit de archiefkamer klonk een weifelend: "Ja." En oppas komt onderzoekend om de hoek kijken. "Husch!" en met begeleidend gebaar tevens afleidend van het incident dwingt de Djaksa oppas terug in de kamer. De voorzitter overweegt even: 'Zal ik stoppen? 't Wordt niks., maar hij herstelt zich en wijst nu de beklaagde aan om te kuchen... Maar die slimmerd begrijpt de bedoeling al te best: Hij zegt gewoon terug: "Ik heb die nacht helemaal niet gekucht. Ik was niet verkouden en ik was gewoon thuis. 'mBok Minah kletst maar wat..." "Nee! Hij zit te liegen! De dief! **Hij** heeft mij bestolen!", roept beledigd 'mBok Minah, die, de oppasser opzij duwend, in haar geheel de archiefkamer uitkomt... Nu geeft de voorzitter het heilloos experiment toch echt op. Hij is al met moeite rechter, nog minder een regisseur. "Stop maar!", gebiedt hij. "Ik ga niet verder door." De algemene spanning is gebroken. Er wordt grinnikend wat gemompeld. En de president voelt verlegen zijn decorum ernstig geschonden te hebben. Hij had de zitting tot een klucht gemaakt. Meteen zette hij het onderzoek op de gewone wijze voort. En het leidde warempel tot een breken van het bravour van de beklaagde en tenslotte tot diens veroordeling. Steeds onzekerder had hij zelfs toegegeven, dat zijn voeten precies pasten in voetsporen van de dief, die in het vooronderzoek door 'mBok Minah waren aangewezen. Hij berustte ook meteen in het vonnis.
Aan het eind vroeg de wat tot rust gekomen bestolene, de haar toegewezen spaarzame stukken van overtuiging incasserende, hoe zij aan de rest van de haar ontvreemde goederen moest komen.
"Daar kun je de nu-veroordeelde alsnog voor aanspreken. Wacht maar tot hij weer vrij komt", zo lichtte de voorzitter haar in. Het mensje keek bedenkelijk, alsof haar niet onbekend was, dat je van een kikker geen veren kunt plukken...

*

Hèhè! De zaak was door het kuch-spel veel later geëindigd dan gepland was en de tropische warmte begon al aardig plakkend en drukkend aan den lijve voelbaar te worden.

Na een korte pauze liet de president de vier beklaagden van de moordzaak binnen brengen. Zij hadden onder aparte bewaking en van elkander gescheiden, buiten, ál die tijd al zitten wachten, tot aan het entree in de rechtzaal aan de handen geboeid, maar ook merkbaar geestelijk geboeid door het kuch-proces. Want het was immers een open galerij, een soort pendopo, waarin de Landraad zitting hield: een cementen parterrevloer met een dak er boven, dat rustte op palen, die alleen aan drie kanten van het plateau stonden. De vierde kant lag achter tegen de oude, particuliere woning aan, die tot rechtspaleis was gepromoveerd. De wel luchtig-open localiteit sloot volstrekt het houden van een zitting-met-gesloten-deuren uit. Daar moesten o.a. zede-delinquenten bij het plegen van hun strafbare strapatsen maar rekening mee houden. Overigens belette de welkom-open tuinzaal niet, dat het er soms gloeiend heet kon zijn, zoals het ook op deze zittingsdag al begon te worden. Er wapperden al waaiertjes bij zwartgejaste hoofden van dessa's, die met getuigen, door hen begeleid, half in de zon terzijde van de galerij zaten. Geen zuchtje ging er door de overdekte ruimte, waarin de vier van moord verdachte beklaagden op de bamboe-mat vóór de groene tafel waren neergezegen.

Het recht moest dan maar weer z'n plechtige loop hebben: Het betrof een tamelijk bloederig geval. Als stukken van overtuiging lagen er nu bloedbevlekte messen, een afgesneden oor, een bijl, een bloeddoordrenkt baadje...... Dat waren dan de dingen, waarmee men meent wat kleur aan de sleur van het dagelijks leven te moeten geven? Tot beroepsvoedsel voor politie en naar-schuld-speurende juristen. Vier stoere koppen met strakke gezichten, maar niet eens gemene tronies, niet grof en woest, maar 'normaal', zien met glinsterende pikzwarte ogen gespannen op naar de rechter. Wat schuilt er in die hoofden?: schuldbesef?, spijt of voldaanheid?, opstandigheid?, slim-verweer of woedende ónschuld?......

Kunnen **vier** beklaagden nog onschuldig zijn?, zoals zij beweren.

Het dreigt een moeilijk onderzoek te worden. Het gaat ook stroef....Een uur is het al aan de gang...

Dan ziet de voorzitter opeens over de voorgalerij van het Landraadsgebouw en midden door de binnengalerij, de brede doorgang in het huis, iemand aankomen, regelrecht op de zitting af. 'Wie is die meneer?... Hé, hoe komt **die** in Bangil? Het is nota bene Rikkie S. Wat komt hij hier doen? Rikkie, de komiekeling; de kunstschilder. Hij woont toch in Medan?', dacht de president. (U moet weten, lezer, dat de voorzitter die artiest maar kort had meegemaakt en al wat uit het oog had verloren, al had hij wel een onuitwisbare herinnering aan de man behouden; een heel aparte figuur was het, een kostelijke grapjas met een ingeboren vrijpostigheid en een overrompelende levenslust. Hij had als schilder al succes geboekt o.a. met reliëfbewerkte panelen, met decoratie van een Sultanspaleis en ander kunstzinnig werk, en hij was er een man-in-bonis door geworden, wat hem mogelijk nog meer tot een onbezorgde vrijbuiter had gemaakt; 'n vriend van de soort, die je in gezelschap allergenoeglijkst in verlegenheid kon brengen; en vooral dames moesten het ontgelden; echt een snaak van hupsasa!, (het leven is te kort om er niet dagelijks voortdurend lol in te hebben.) Die makker kwam nu wel erg ongelegen tijdens zo'n ernstig onderzoek in een moordzaak... En met welk doel...?? Intussen was Rikkie plompverloren de pendopo binnengestapt, joviaal met een kleurige zakdoek naar de voorzitter wuivend. En tot achter de vier beklaagden doorlopend, groette hij juichend: "Haaai!, die Lex! (Zo noemde hij de rechter bij diens derde voornaam, omdat hij die klassieker vond klinken.) "Zeg

ouwe beul, zit jij met deze stikkende hitte in je zwarte jurk nog boeven te verwerken!?", vroeg hij. Maar hij werd onderbroken meer door een afweer-gebaar dan groetgebaar van de voorzitter die vrij koel zei: "Rikkie, kerel, wat doe jij ineens hier? Gegroet; maar zeg...eh...het spijt me: ik kan je nu onmogelijk...eh..." Maar Rikkie liet zich niet uit het veld slaan, keek even met opgetrokken wenkbrauwen vanuit de hoogte op de beklaagden neer en vroeg: "Ben je hiermee gauw klaar?" "Nee, zeg Rikkie...", protesteerde duidelijk gegeneerd de voorzitter, maar niet direkt raad wetend met het storend optreden van een goede bekende; "Nee...eh...Ik ben met een zitting in een moordzaak bezig, man. Zo kun je toch niet maar binnenvallen... eh... Ik ben hier voorlopig niet mee klaar..." Maar Rikkie, nog weinig geremd, flapte er uit: "Een móórdzaak? oei, oei! En dit zijn de moordenaars? Ach, geef ze toch samen honderd jaar en ga met me mee een biertje pakken!" De voorzitter stond op. "Hoor 's, Rikkie, dit kan zo niet. Kom op een andere dag..." "Ben je wel over een uur klaar?", vroeg de indringer iets ernstiger.

"Dat kan ik echt niet bepalen, man..."

"Ja, weet je, Lex, ik heb zoveel tijd niet meer. Ik ben hier alleen even op doorreis, naar Borneo; speciaal voor jou even afgestapt. Maar ik heb je nou in elk geval in actie gezien. Ik zal je niet langer storen. We ontmoeten elkaar wel weer eens."

Vóór hij zich omkeerde, monsterde hij even van opzij het viertal beklaagden. "Goeje koppen om te tekenen!", zei hij; en dan: "Nou, zeg,saluutjes, hoor. Succes met je schilderachtige schavuiten! Ik begrijp wel, dat het je nu niet schikt. Sans rancune, hoor. See you later. Dag, Lex!; beul!..." en bij het weggaan zich met de zakdoek het transpirerend gelaat bettend, keerde hij bij de deur nog even om, en altijd nog met complete negatie van alle anderen ter zitting, zei hij smalend: "Pfff, wat een báán bij zo'n temperatuur... Bye, Bye!" en vertrok langs dezelfde weg, waarlangs hij gekomen was.

Voorzitter Lex wist langzamerhand met zijn figuur geen raad meer. Eerst dat kuch-débacle; en nu zo'n ietwat onttronend privé-bezoekje... Het leek hem het best om maar weer vlug met het onderzoek door te gaan alsof er niets gebeurd was.

Het gepuzzel in de zaak absorbeerde vrij gauw zijn na-gedachten aan die dolle Rikkie, die toch beslist allesbehalve dronken was.

Een ongepast bezoekje was 't eigenlijk wel geweest. Diezelfde dag kon de zitting in de moordzaak nog geen vonnis opleveren. Dat lukte pas na een paar maal uitstel.

Jaren later zag de rechter Rikkie weer eens terug; in Borneo. Hij had opnieuw een Sultanspaleis met zijn schilderkunst verfraaid en hield een tentoonstelling van zijn werken ter standplaats van Mr. 'Lex'. Haast dadelijk na het weerzien bracht hij de Landraadvoorzitter weer in verlegenheid met de vraag: "Zeg, beul, kun jij mij eens naar jouw klantjes hier in de gevangenis brengen? Ik wil enkele schetsen van ze maken". „Rikkie, dat kan niet."

"Ho; dat kan natuurlijk wél. Jij bent hier toch het opperhoofd over alle boeven. En ik wil Dajakkers met die lange oorlellen schilderen. Man, wat een lellen!, tot op hun schouders hangen die. Daar kan ik geld mee maken, zeg!; nou ja, niet met die bengelende krakelingen zonder meer, maar met die machtig, schilderachtige koppen, jô!, waaraan ze hangen. Die lui kunnen daar prachtig rustig voor me poseren; als ze dat willen natuurlijk; maar die hebben toch niks te doen in jouw boevendeposito. Ik geef ze wat sigaretten en ik kikker ze wat op met stoute grapjes..."

"Dat mag nou juist helemaal niet, Rikkie".

"Wát niet?: zo'n beetje afleiding? 't Is toch geen bestaan in die rottige strafkooien!? Ben jij een méns?!"

"Nee, Rikkie, hoor es: Ik mag misdadigers het gevang in helpen en ik mag er zelf naar believen in komen om te inspecteren, maar onschuldige mensenkinderen zoals Rikkie S., die mag ik er beslist niet introduceren."

"Raar en onlogisch vind ik dat...".

"Er zijn heel redelijke motieven voor, Rik. Maar kort en goed: **Het mág niet!"**

"Er mag zoveel niet, maar dat is toch niet allemaal slecht. Wat voor zonde bega jij nou eigenlijk als je mij daar in jouw heiligdom een paar van jouw Dajakkers laat schetsen? in een uur ben ik er mee klaar."

Weerstreef nou maar eens zó'n doordrijver......

......Drie Dajaks kregen er werkelijk een verzetje door en later, verrukt, nog een foto van hun conterfeitsel.

Mr.M.J. A. Oostwoud-Wijdenes.

De studenten filmden het leven op school

Belangstellende lezers blijven voortgaan ons historische Indische aprilgrappen te zenden van de gebruikelijke aard: een stukje in de krant belooft de lezer een heel bijzonder spektakel: de aankomst van een wereldbekende figuur - of van de orang pendek! - dan wel de demonstratie van een sensationele uitvinding of ontdekking, op 1 april. Succes verzekerd!

Maar een van onze lezers maakt melding van een bijzonder goede aprilgrap, waarvan wij nooit gehoord hadden en die in Bandung grote beroering ontketende. Het verhaal is haast te mooi om waar te zijn!

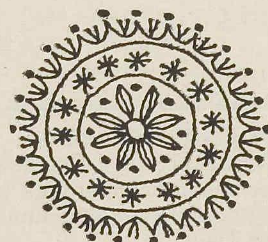
Studenten van de Technische Hogeschool te Bandung waren verantwoordelijk voor deze aprilgrap. Zij zonden een zogenaamd door het Departement van Onderwijs gesteld rondschrijven aan de hoofden van een aantal onderwijsinstellingen waarin werd medegedeeld, dat studenten van de TH een aantal filmopnamen zouden maken van werken en leven in de klas, het doen en laten van de leerlingen in de pauze, enfin, het studenten-team zou een volledig beeld geven van hetgeen zich in en om de school afspeelde. Het spreekt vanzelf dat dit op de diverse scholen - speciaal de HBS namen de heren onder vuur - wel tot enige moeilijkheden aanleiding gaf, al vonden zij volledige medewerking bij de directeur en het overige lerarenpersoneel. Zo kwamen zij "toevallig" juist opnemen in een klas, die op dat uur proefwerk moest maken. De commotie was zo groot, dat het proefwerk niet doorging. De "opnamen" werden in de maand maart verricht en niemand had in de gaten - behalve de "opname-ploeg" - dat wel is waar het filmtoestel ratelde, maar dat een blanco film in het toestel aanwezig was.

Op 31 maart verscheen in de Bandungse dagbladen een advertentie, dat de "schoolfilm" op 1 april na de gebruikelijke ochtendvoorstelling - het was toevallig een zondag - zou worden vertoond. De toeloop van leerkrachten, leerlingen en ouders was overweldigend. Ieder bleef na de ochtendvoorstelling zitten...... tot dat het scherm opnieuw verlicht werd en... er op het doek werd geprojecteerd: 1 april!

De leerlingen lachten, het onderwijzend personeel was geladen. Het regende protesten, ingezonden stukken in het AID. Op luide toon werd bestraffing geeist van de "schuldigen". Maar een aantal ouders nam het voor de studenten op en betoogde, dat men tegen een grapje moest kunnen - zij hadden er hartelijk om gelachen. Naarmate de tijd verstreek luwde de verontwaardiging.

Het zal hem niet meer nagehouden worden en daarom durven wij dus verklappen, dat volgens onze briefschrijver de in onze kring welbekende Ir. Aad Vrijburg één dezer filmers was, tijdens zijn studieperiode aan de TH in Bandung. Wij zijn ervan overtuigd dat zijn "slachtoffers" hem inmiddels vergeven hebben......

J.H.R.

TT.-lezers lieten hem niet in de steek!

"Laat hem niet in de steek!" schreven wij in het nummer van 15 april jl. toen wij een bericht plaatsten dat de heer P. J. Tentua gaarne zou corresponderen, in het Nederlands of in het Engels met wie zich ook maar geroepen zou voelen hem te schrijven. Het adres herhalen wij: Kampong Bandar Selamat, Serbalawan, Sumatra Utara, Indonesia.

Nu, in de steek gelaten hebben onze lezers de familie Tentua niet, want al binnen veertien dagen richtte hij zich tot ons per brief met een woord van dank voor onze bemiddeling en de mededeling "dat de zo begeerde correspondentie is binnengestroomd, meer nog dan ik verwacht had!" Hulde en dank aan hen, die gehoor gaven aan zijn verzoek!

Maar de brief bevatte nog meer: een lofzang op Tong Tong waarvan ons de oren nog tuiten...... "Tong Tong is inderdaad enig. Ik lees het met een lach, met een traan en een hart boordevol levendige herinneringen...... Eén ding vind ik wel heel erg jammer van uw blad! U het behalve leesbaar ook eetbaar moeten maken, dan had ik het figuurlijk al ettelijke keren met huid en haar verslonden!"

Hoe komt deze enthousiaste lezer in de rimboe aan TT? "Wij wonen op ongeveer 115 km van Medan. Van tijd tot tijd ga ik daarheen en dan steevast naar vrienden en kennissen, van wie ik kan veronderstellen, dat zij Tong Tong in huis hebben. Als ik het niet krijg, dan......steel ik het! Het is liefde door dik en dun......"

We zijn een beetje beduusd van zo'n grote genegenheid voor ons bescheiden produkt, maar tevens trots op het feit, dat Tjalie's blad zulke sterke gevoelens kan wekken in een zo verre vriend.

Nog één verzoek heeft de heer Tentua. Hij is 54, oud adj.-onderofficier van het KNIL en gepensioneerd als kapitein van de TNI, heeft een vrouw en zes kinderen en is - en daar komt het op aan, - een oud-Steurtje. Kontakt met andere oud-Steurtjes zou hem zeer welkom zijn. Die lieten tot dusver, als wij zijn brief goed begrepen hebben, verstek gaan. Wij herhalen dus, nu aan het adres van de oud-Steurtjes: laat hem niet in de steek......!

J.H.R.

Stichting Bond van Oud Steurtjes

postgiro 38343 t.n.v. Penningmeester B.O.S. te Den Haag
bankrelatie: Algemene Bank Nederland
algemeen secretariaat: Moreelselaan 33, Eindhoven

L.S.
Nog steeds heerst in Indonesië grote nood en weten de Oud Steurtjes, belast met de zorg voor de verweesde kinderen in de gestichten van Pa van der Steur in Djakarta en Depok, nauwelijks hoe de eindjes aan elkaar te knopen.
De Bond van Oud Steurtjes in Nederland draagt bij in de kosten voor het in stand houden van deze inrichtingen. Het leeuwenaandeel moet komen van de Bond van Oud Steurtjes in Nederland, daartoe in de gelegenheid gesteld door de contributies van haar leden en donaties en giften van hare vrienden. Reeds enkele jaren pleegt U en vele anderen ons hierbij te steunen, waarvoor wij U altijd erkentelijk zullen blijven. Daar bovengenoemde inrichtingen thans zijn ondergebracht in panden, die niet meer voldoen aan de gestelde eisen voor wat betreft ruimte en veiligheid, en verbouwing niet mogelijk is, hebben wij besloten om een nieuw onderkomen te creëren.
De door U aan ons te zenden gaven zullen zonder enige aftrek worden gebruikt voor de bouw van deze nieuwe zalen. Ook de door U aan ons te zenden gave in goederen,willen wij op 30 juni a.s., als wij de verjaardag van Pa van der Steur te Amersfoort herdenken, middels het rad van avontuur te gelde maken.
Met onze oprechte dank voor Uw bijdrage,

Hoogachtend,
het Alg. Secretariaat
de secretaris, w.g.
C. H. G. H. Brakkee

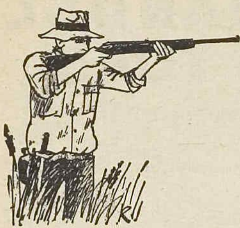
Tippelaar onder de tropenzon

Onder deze titel memoreerde Hein Buitenweg enige jaren geleden in ons blad de unieke prestatie van L. C. Dudok de Wit, bij een vorige generatie beroemd geworden als Kees de Tippelaar, die langer dan een eeuw geleden als 21-jarige het schone eiland Java in zijn gehele lengte t e v o e t doorkruiste.

In een der hoofdstukken van Buitenwegs in Juni a.s. verschijnend nieuwe boek "Land waar de gamelan klinkt", dat gelijktijdig van de pers komt met de tweede druk van "Wat wij in ons hart sloten," tippelt de schrijver aan de hand van een zeer zeldzaam manuscript van Kees de Tippelaar in gedachten naast hem door het Java van die dagen. Waar 't door Dudok de Wit in zeer beperkte oplage slechts voor zijn vrienden uitgegeven relaas niet meer bevat dan 'n zeer nauwkeurig bijgehouden opgave van de dagelijks afgelegde trajecten, bezochte plaatsen, beklommen bergen, en weergave van de door de jeugdige wandelaar ondergane indrukken jammer genoeg geheel achterwege bleef, heeft Buitenweg getracht zich voor te stellen hoe hij Java's schoonheid moet hebben ondergaan.

Op nevenstaande foto ziet U de beroemde wandelaar L.C. Dudok de Wit met zijn honden. - Red.

HET GELUK VAN HET JAGEN

"De jacht behoort tot het zuiverste repertoire van het menselijk geluk".
JOSé ORTEGA Y GASSET

Ampir Mati !!

Op een zonnige zondagmorgen fietsten 'n zestal militairen, Lettinga en ik kalm achter de regelmatig tippelende Poetih en de andere jachthonden aan uit Langsa in zuidelijke richting. We passeerden Langsa Lama, Soengai Loeëng, Boekit Rata, namen de gebruikelijke rust op Aloer Merbau en vervolgden onze tocht naar de heuvel Boekit Tinggi. Toen we de helling zouden bestijgen, riep een Atjehse wegwerker ons aan. Misschien kent u zo'n arbeider, die met een langgesteelde arit in de hand en met de arm als een molenwiek rondzwaaiend het gras op wegbermen of spoordijken maait. Met zijn arit naar een nabijgelegen bos wijzend vertelde hij ons, dat een groot zwijn zich daarin ophield. We waren afgestapt om het terrein vanaf de weg te overzien. De koeli verzekerde ons, dat het beest niet alleen de aanplant kaal vrat, maar ook mensen aanviel! We lieten eerst het indrukwekkende verhaal voor wat het was, want we moesten nog een eind fietsen naar Toealang Tjoet, maar na kort beraad besloten we voor goodwill toch even het terrein te onderzoeken.

Het was een niet te brede strook bos langs de rand van de rubbertuin Boekit Tinggi en de voet van de heuvelrug tot aan de spoorbaan. In de aangrenzende bevolkingsaanplanten vonden we sporen van een inderdaad grote knaap. De soldaten namen het bos voor hun rekening, terwijl Lettinga en ik een eventuele vlucht over de spoorbaan naar het ondoordringbare eindeloze vloedbos zouden beletten.

Weldra sloegen de honden aan. In die dichte rimboe deed het zwijn met grommende tegenaanvallen zijn belagers retireren, waarop Sapakoea de honden schreeuwend aanmoedigde en een schot in de lucht loste. Voor dit rumoer vluchtte het bakbeest zijn schuilhoek uit. In het bos dreunden nog een paar op elkaar volgende schoten en na het laatste klonk een triomfkreet. Er kwamen geen andere zwijnen te voorschijn en na een sein van Sapauoea liepen Lettinga en ik terug.

Nieuwsgierig voegden we ons bij de militairen, die om de soldaat Terok heen stonden. De Menadonees had juist bleek en bevend iets staan te vertellen. Wat zag hij er belabberd uit.

De mouwen van zijn militaire jas waren bij de onderarmen gescheurd en met bloed bevlekt, de zool van zijn ene schoen was afgerukt, zodat zijn ontblote voetzool en tenen onder uit de

kapotte schoen staken, de puttee was losgeraakt en afgezakt en verder had de soldaat duidelijk in de modder gelegen. Aan Lettinga en mij vertelde Terok zijn belevenis opnieuw. De soldaat had zich op een zwijnepad geposteerd (wat zeer dom was) en het gevolg was dan ook, dat het aanstormende bakbeest, nog woedender geworden door een toegebrachte kogelwond, zijn belager ondersteboven liep.

Het geweer viel Terok uit de handen Terwijl hij op de grond lag, probeerde hij het nog eens aanvallende dier van zich af te houden. Hierdoor werden de mouwen van zijn jas door de slagtanden stukgescheurd en zijn onderarmen gewond. Gelukkig kwamen Sapakoea en de blaffende honden aan. Het zwijn vervolgde zijn vlucht om een eindje verder de dood te vinden. De Menadonees besloot zijn relaas met: "Allah baas saja ampir mati!". Deze ietwat theatraal uitgesproken woorden hadden echter een averechtse uitwerking. De Ambonnezen, die toch al niet veel met hem op hadden, schoten in de lach en Sapakoea riep uit: "Oom Terok maoe tjioem babi!"

Aan de rand van de plantage lag het door Manoehoetoe gevelde zwijn. Ik bekeek het ruige beest nader en rook een kadaverlucht. Onderzoekend wentelde ik hem op de andere zijde. Ik vond een stinkende wond aan de rug, waar iets glimmends uit stak. Het was een vastzittend stuk ijzer, dat er schuin van achter in gedrongen was. Het uit de wond stekende gedeelte was door het dagelijkse glijden langs de begroeiing glimmend geschuurd.

Nieuwsgierig sneed ik de wond met mijn jachtmes open. Het stuk ijzer bleek een langwerpig kegelvormige holle speerpunt, waarvan de top door de botsing tegen een rugwervel kromgebogen was. Hierdoor was de speerpunt in de rugspier blijven hangen en van de stok afgebroken. De agressiviteit van het pijn lijdende dier was hiermee verklaard.

De grasmaaier was na het horen van de schoten aan komen lopen om naar het resultaat te kijken. Met vreugde herkende hij de terrorist aan die speerpunt. De Atjeher vertelde, dat die punt van de steel was afgebroken, toen hij dat zwijn in de padi-oogsttijd gespietst had. Dat was dus een maand of wat geleden. Ik moest bij het ontweiden van het dier een groot stuk rottend vlees van de rug en de achterpoot, die ik maar helemaal wegnam, weggooien. Het driekwart zwijnekarkas werd voorlopig in een boom opgehangen. Die koelie had gelukkig een stuk saboen beko, waarmee ik na de operatie mijn handen en jachtmes flink afwaste.

Voor Terok was deze jachtpartij afgelopen. Die zielepoot stapte op zijn fiets en reed naar huis. Wij zetten de tocht voort naar ons doel, Toealang Tjoet. Hoe taai en gevaarlijk een wild zwijn kon zijn, had ik op deze morgen leren ondervinden.

V. de Vries

Verschil in interpretatie van het begrip ,verlichting'

Jaren geleden gebeurde het, dat in Pekalongan de fietsers heel vaak zonder licht reden. Naar aanleiding hiervan werden de javaanse agenten op het kantoor van de toewan tekaoot (schout) ontboden. Zij werden geinstrueerd de overtreders aan te houden en voor de rechter te dagen.

Het woord verlichting werd toentertijd vertaald door "lentera" in plaats van "penerangan".

Een Europeaan, die de bekendmaking eveneens had gelezen en niet in het bezit van fietslantaren was, moest op een avond heel noodzakelijk weg.

Hij bedacht zich hoe hij niet tegen de nieuwe maatregel behoefde te zondigen en kwam op een idee. Hij nam een doos, bevestigde daarin een kaars en bond het geheel aan de voorzijde van zijn fiets. Onderweg werd hij echter aangehouden en zijn naam en adres werden genoteerd, wat hem niet weerhield om verderop op zijn vehikel te klauteren.

De volgende dag moest hij op het politiebureau verschijnen waar zich een discussie tussen hem en de agent, die hem bekeurd had, ontspon. Deze laatste beweerde pertinent, dat de toewan geen lentera had, terwijl de bekeurde volhield, dat hij wel degelijk vòòr op zijn fiets een verlichting had (achterlicht was in die tijd niet vereist).

Tenslotte snauwde hij tegen de agent: "Je hebt toch zeker wel gezien, dat ik vòòr op de fiets een doos had met een brandende kaars daarin".

"Betoel", antwoordde deze, "tetapi boekan lentera"! (Zeker, maar dat was geen "lantaarn".)

R.F.D.

Toko Tong-Tong

Prins Mauritslaan 36 - Den Haag - Tel. 070-54 55 00 - 54 55 01 - Giro 6685

UITSLUITEND 'S ZATERDAGS GEOPEND 10 - 2 uur

Door de week zoals gewoonlijk telefonische of schriftelijke bestellingen die direct zullen worden uitgevoerd.
Spoedbestellingen kunnen worden afgehaald.

Abonnementen-adm. dagelijks open 9 - 4 uur - tel. 54 55 01
Redactie: 54 55 00
Boekhandel, toko: tel. 54 55 00
Advertenties: tel. 54 55 01. alleen Ma-Wo-Vrij.
Boekhouding: tel. 54 55 01.

UIT ONZE "EETHOEK"
Zelf gemaakte (niet uit de fabriek) ketjap van de beste kwaliteit die momenteel op de markt is. Ouderwets goed!
750 cc fles *f* 4,60
Voor de asem-stroopliefhebbers

ASEM STROOP
Helder, geen bezinksel, erg zuinig in gebruik en verrukkelijk zuiver van smaak.
750 cc fles *f* 4,60
Keuken-asem *f* 2,70
Gezuiverde asem, klaar voor gebruik in alle gerechten en gorengans.
Plastic jampot vol, erg zuinig in gebruik Porto *f* 1,75.
Een voordelig huishoudpakket: 1 fles asemstroop - 1 fles ketjap - 1 pot keukenasem inclusief porto *f* 15,—. Als U alles apart besteld komt U guldens duurder uit! Vanwege de hoge porto kosten!

*

Chili sauce Eagle (heet)	*f* 2,65
Manisan pala, zacht	*f* 3,25
Ragi 100 gr.	*f* 1,75
50 gr.	*f* 0,90
Obat tioep	*f* 2,50
Woods' Peppermint	*f* 4,50
Kwee semprong	*f* 1,80
Spekkoek cake	*f* 2,30
asemkoekjes per ons	*f* 1,—
idem per half pond	*f* 2,25
Manisan asem (opruimingsprijs)	*f* 2,25

Warm en heilzaam, om te masseren, pidjet of kerok.

Gondopoero-olie	*f* 4,50
Minjak angin (uitstekende pidjet-olie)	*f* 1,60
(2 flesjes *f* 3,— porto 90 ct.	
Mupa balsem (60 ct. porto)	*f* 3,35
Proefblikje	*f* 0,80

KAJOEPOETIH!

100 cc fles (porto 90 ct.)	*f* 6,—
50 cc fles (porto 60 ct)	*f* 3,25
Kleine mentholstift	*f* 4,75

IEDERE ZATERDAG:
verse lemper! 95 ct. per stuk
verse kwee semprong 1,80 p. pak
verse spekkoek-cake 2,25 p. stuk

Akar wangi per bosje *f* 1,25
Akar wangi waaier *f* 5,—

Kleurige, tropische kaarten. Ind. tafrelen, nationale kostumes per stuk *f* 1,25. 10 stuks *f* 10,— plus 90 ct. porto.

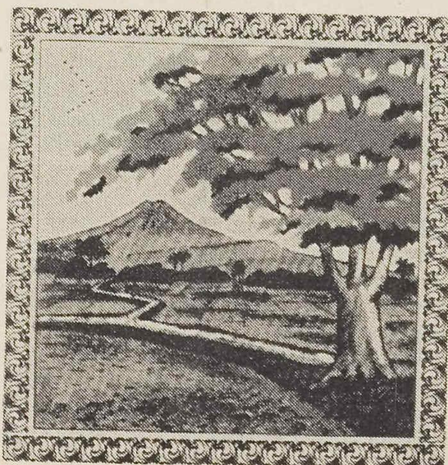
Voor verzamelaars en autobezitters
Mooie stickers met het Indonesiche Garuda-embleem
***f* 1,50 plus 30 ct. porto**

Houtsnijwerk krantenhangers (Japara)	*f* 17,50 en *f* 21,50
Hoornen rijstlepels (tjentongs)	*f* 7,50
Houten rijstlepels	*f* 5,—

Voordelige aanbieding essences:
5 smaken *f* 3,50
Pistache - rose - vanille - pisang ambon - pala - 95 ct. Voordeelfles rose en vanille 100 cc *f* 5,75

Gehaakte beursjes en etuis:

Brilétui (div. kleuren)	*f* 8,—
Sigaretten-etuis	*f* 6,50
geldbeursje	*f* 5,75
lipstick-etuis	*f* 7,50
snoezige avondtas-beursjes in de vorm van een roos	*f* 6,—
Kleingeld-beursje	*f* 5,—
sleutelbeursje	*f* 5,—
Kabajaspelden	*f* 13,50
Wajangbladwijzers (koelit)	*f* 3,50 en *f* 2,50
Tong-Tong bladwijzers (rood-zwart-groen-wit-blauw)	*f* 2,50
Wajang golek popje (plm 20 cm)	*f* 12,50
Akarbahar armbanden	*f* 8,50 - *f* 12,50

BOEKHANDEL TONG TONG

De toppen van Macchu Picchu Pablo Neruda (gedichten)	*f* 9,50
Mensen en kruiden, Messegué	*f* 22,50
De arts als patient, Prof. Dr. E. H. Hermans	*f* 32,50
Het woud der verwachting, Hella Haasse	*f* 24,50
De scharlaken stad, H. Haasse (incl. porto)	*f* 14,50
De ingewijden, H. Haasse (incl. porto)	*f* 18,50
Krijsgevangenen in de Pacific-oorlog	*f* 29,50
Jungle, Anth. van Kampen	*f* 17,50

Zojuist herdrukt:
Kamus Belanda Kramer ***f* 39,50**
(Indon. Ned./Ned. Indon. woordenboek)

Een ereschuld ingelost (met vele foto's) (Herdenkingsboek 15 Aug. 1970. Opgedragen aan allen die in het voormalige Ned. Indië het leven verloren)	*f* 30,—
Sai Baba de wonderdoener, Howard Murphet	*f* 15,90
Gesprekken met Nederlanders, Godfried Bomans	*f* 8,90
Maria Dermout verzameld werk	*f* 34,50
Lexicon der Kruiden, Mellie Uyldert	*f* 37,50
Kruidengids, Ingrid Gabriel	*f* 13,50
Boek der geneeskruiden, A. Dinand	*f* 12,90
Taal der geneeskruiden, Mellie Uyldert	*f* 35,—
Tempo Doeloe, E. Breton de Nijs	*f* 29,—
Ali Bin Joesoep, A. G. Deelman	*f* 24,50
Oude mensen, de dingen die voorbij gaan, Couperus	*f* 8,—
Batik op Java	*f* 12,50
De atlasvlinder, Aya Zikken	*f* 3,95
Anak Kompenie, Lin Scholte	*f* 4,15
Je lah je kripoet	*f* 3,50
Herinneringen van Bastiaans	*f* 3,—
Om en bij de kleine anglo, Vilma	*f* 3,—
Oerip Soemohardjo	*f* 5,—
Indische Nederlanders (incl. porto)	*f* 2,50
Van week tot week in eigen tuin	*f* 12,50
200 Heesters in kleur	*f* 14,50
Kamerplanten van deze tijd	*f* 8,90

EEN FIJNE COLLECTIE
handgeschilderde Chinese briefkaarten en schilderijtjes (rijstpapier) door de bekende kunstenaar Tjen Tjauw Soe.
Origineel en uniek! briefkaarten *f* 3,50 - schilderijtjes *f* 20,—, ingelijst *f* 27,50

Bloeiende flamboyant in een Indisch landschap, een stukje tropen aan de muur!
Wandtegel inclusief porto *f* 7,50
In de winkel *f* 6,50.
(de tegel is niet hitte-bestendig, dus niet als onderzetter gebruiken)

Alleen bij vooruitbetaling. Minimum *f* 5,— van 1 tot 3 regels, per regel meer *f* 2,— meer. Voor niet-abonnees dubbel tarief. Maximaal aantal regels 6. Voor advertenties onder nummer *f* 1,50 meer voor opzenden van ontvangen brieven. Voor opzenden brieven onder nummer naar het buitenland totaal *f* 2,50 meer.

JASKI - Postbus 384 - Hilversum, vraagt te koop: Smalfilms, Boeken, tkn., geschr., schild. van Ned. Indië. Br. met prijsopg.

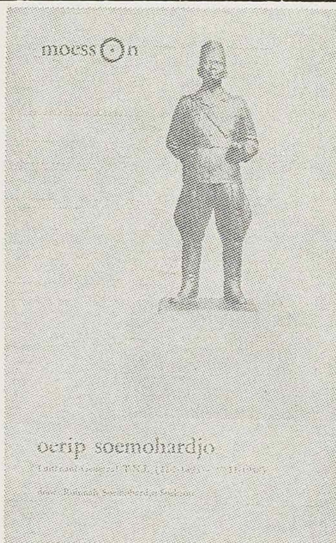
Ter overname gevr.: boeken/tijdschriften over militaire zaken vnl. Ned.-Indië. A. F. Lancker, Elsakkerstr. 13, Hilvarenbeek; Tel. 04255 - 12 18.

Wie is nog in bezit v. jazz-muz. in cijferschr. v. Eddy v. Steenbergen? Bel mij alstublieft! A. van Humbeeck, Tel. 01710 - 3 25 23 's avonds.

Gevr. (kok)kin liefst echtp. voor Indon. rest., omg. Genève (Zw.) Eigen flat en kost gratis. Br. onder Nr. 2574.

MAILORDER REFLEX. Handels-, Financ., Ass. Kantoor. Grijpt Uw kans: kies zelfstandigh. door groei en zekerh. v. Uw spaargeld. TORREVIEJA/ALICANTE: bungalows v.a. *f* 37000 (incl. meub.) zeer econ. Ook te huur v.a. *f* 295,—/*f* 345,— p.w., 3-6 pers. COSTA DEL SOL appartem. v.a. *f* 56000,—.

Participatiebew. *f* 1250,— p.st. rente 12 % p. j. Contract. 10 j. gegar. FLORIDA V.S. grondst. v.a. *f* 8000,— term. bet. ± 8 j. Verzeker.: 1e, 2e, tophyp. N.B. autoverz. in 2 of 3 term. Inl. 2e Schuytstr. 84, Den Haag, tel. 65 40 49, b.g.g. 29 99 69 voor belegg.

"OERIP SOEMOHARDJO"

door Rohmah Soemohardjo-Soebroto

Verkrijgbaar bij Boekhandel Tong Tong, uitgave Moesson-reeks.

Prijs nu slechts *f* 5,— incl. porto

Een boek, waarvan J.H.R. in Tong Tong zegt:

"het geeft een boeiend beeld van het leven van een Javaanse familie, sterk georienteerd op Nederland, maar nochtans Indonesisch......"

AMBOINA B.V.

beveelt het U aan

ketjap "HET ZWARTE VEULEN"

een terechte keuze, uitstekende kwaliteit voor een betaalbare prijs. Proef het zuivere aroma van deze import ketjap en U wilt geen ander merk meer.

Importeur:

AMBOINA B.V.
Johan van Oldenbarneveltlaan 110
ZEIST. Tel.: 03404 - 17649 en 20070

Levering via de detailhandel.

VAMU NEDERLAND

Wateringen, Telefoon 01742 - 32 80

De Boogie-Woogie is onze serie diepvries kant en klaar gerechten.

Wij beginnen met:

Vis pedis (heet)
Kip pedis (heet)
Vlees pedis (heet)

Prijs *f* 2,50 per bakje

ABONNEE'S

WERFT ABONNEE'S ! ! !

